ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

אלע משלים פון
דובנער מגיד

כרך ב' – חלק ד'

אידיש

137

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"א לפ"ק

אלע משלים
פון דובנער מגיד

געזאמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
תשר״ק

אין צוויי טייל

צווייטער טייל

ניו יארק
TASHRAK PUBLISHING CO.
187 East Broadway, New York

תרפ״ה

דעם דובנער מגיד׳ס משלים

צווייטער טייל

		זייט
.115	אלעס ליעגט אין דער צונג	184
.116	דורך פרעמדע הענד	186
.117	דער קלוגער פעטער	187
.118	דער קוכער און דער דאָקטאָר	189
.119	אַ קנאַפּער נחת	190
.120	אַ פוהר מיט גלעקלעך	191
.121	מיר לעבען מיט נסים	193
.122	דער מרה שחורה'ניק	195
.123	ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגען	197
.124	אַ שלאָפעדיגער גאַסט	198
.125	העלפען און שענקען	200
.126	א ריכטיגער סימן	201
.127	דער פער'משכונ'טער פוטער	202
.128	אן אשת חיל	204
.129	די דריי גוטע פריינד	205
.130	אַ אינגעל מאכט אַ חשבון	207
.131	דער גבור	208
.132	שטויב און בלאָטע	210
.133	דער ציגיינער	211
.134	זיך אליין גענארט	213
.135	די גרויסע שיסעל	214
.136	דעם זוהנ'ס טענות	215
.137	ער האָט אויסגעפיהרט	216
.138	דעם פאָטער'ס כתב	217
.139	דער תלמיד און דער בעהעלפער	218
.140	זיינע צוויי ווייבער	219
.141	אַז מ'גיט אַ נאר אַ מתנה	220
.142	דער מענש און זיין מזל	222
.143	שלעכט געלערנט	223
.144	די קלוגע צוואה	224

זייט

145. פערקויפט זיין קעסט 227
146. ווען דער זאַטער גלויבט דעם הונגעריגען 228
147. די צוויי ברידער 229
148. דער אָרימער שותף 230
149. א קבצנ׳ישער גביר 232
150. אַן אומזיסטער געוויין 233
151. דער רייכער אביון 234
152. א גנב מאכט אַן אָנשטעל 235
153. ער האָט געוואָלט אַפּעטיט 237
154. דעם אלטענס פּאַלאַסט 238
155. ער דאַרף קיין פּאַספּאָרט 240
156. א נגיד צווישען גבירים 241
157. זיי האָבען געזוכט פרנסה 242
158. אויף פרעמדע איז ער ניט קאַרג 243
159. דער גרויסער טאָפּ 245
160. אַן אוצר אין חלום 246
161. פריינדשאַפט איז ניט האַנדעלשאַפט 249
162. די צוויי גנבים 250
163. א וועהטאָג איז א גוטער סימן 252

אַלעס ליגט אין דער צונג

איינער האָט געוואָלט פערקויפען זיין הויז. איז געקו־מען אַ סוחר די הויז אָנקוקען. דער סוחר האָט אַלעס בע־טראַכט און האָט, ווי דער שטייגער איז, גענומען זוכען פעה־לערען: די סטעליע איז געווען אַ ביסעל אויסגעבויגען, פון דעם אויווען זיינען ארויסגעפאַלען אַ פּאָר קאַכלעס, די טיהר צו דער גאַס דאַרף רעמאָנטירט ווערען, די שלאָף־צימערען זיינען זעהר קליין, און נאָך אַזעלכע פעהלערען האָט ער אויפ־געוויזען, כדי דעם בעל־הבית מאַכען פיהלען שלעכט, אַז ער זאָל פערקויפען וואָס ביליגער.

דער סוחר האָט די הויז אָבגעקויפט גאַנץ ביליג. אַ צייט שפּעטער האָט זיך געמאַכט, אַז דער פריהערדיגער בעל־הבית האָט געוואָלט צוריק האָבען זיין הויז. איז ער געקומען צום

נייעם בעל הבית פרעגען אויב ער וועט איהם צוריק פער־קויפען די הויז. יענער איז געווען צופריעדען, בתנאי ער זאָל קריגען א גרעסערען מקח ווי ער האָט בעצאָהלט. „עס איז א פיינע הויז", האָט דער נייער בעל הבית געזאָגט צום פריהערדיגען. „עס איז שוין איינמאָל א הויז! געבויט אזוי שטארק ווי אייזען, די שלאָפצימערן לופטיגע און בעקוועמע, דער שפייזע זאָל איז אזוי גרוים, אז מען קען דאָרט מאַכען חתונות, דער אויווען איז אזא גוטער דאָס אין די גרעסטע פרעסט ווארימט ער א מחיה, און די געגענד דאָ ארום איז אזוי שעהן, אז די וואָס ציהען ארוים פון דאנען קומען גלייך צוריק."

ווען דער אלטער בעל הבית האָט געהערט ווי יענער לויבט אזוי די הויז, האָט ער איהם געפרעגט: „זאָגט מיר, פאר וואָס, אז איהר האָט געקויפט די הויז, האָט איהר דיזע מעלות ניט געזעהן, נאָר פעהלערען האָט איהר געזעהן?"

נ מ ש ל

וואָס יענער האָט איהם געענטפערט איז ניט וויכטיג. וויכטיג איז דאָס וואָס מענשען זוכען וואָס זיי פאַסט. פאַסט זיי, זוכען זיי פעהלערען. פאַסט זיי, זוכען זיי מעלות. „המות והחיים ביד הלשון" — טויט און לעבען איז אין דער מאַכט פון דער צונג.

116
דורך פרעמדע הענד

א רייכער ישוב'ניק האָט געשיקט זיין זוהן צו אַ מלמד אין שטאָדט לערנען. דער ישוב'ניק האָט אָבגעמאַכט מיט'ן מלמד, אַז דער אינגעל זאָל ביי איהם האָבען אַ צימער, אָבער עסען וועט דער אינגעל קריגען צוגעשיקט פון דאָרף. יעדען טאָג פלעגט אַ רייטער ברייננגען פאַר'ן אינגעל פרישע בול־קעלעך, פיש, פלייש און דאָס גלייכען. דער פאָטער פלעגט שיקען אַ ביסעל מעהר ווי זיין אינגעל קען אויפעסען, ער האָט זיך גערעכענט אַזוי: דער מלמד איז דאָך אַן אָרימאַן און ער האָט קינדער וועלכע האָבען מסתמא ניט צופיעל, און טאָמער נעהמט די מלמד'יכע עפּעס אָרונטער פאַר איהרע קינדער וועט אַלץ בלייבען גענוג פאַר זיין זוהן.

אָבער דער מלמד מיט זיין מלמד'יכע האָבען אַנדערש געטאָהן. זיי האָבען אין גאַנצען צוגענומען די שפּייזען וואָס דער ישוב'ניק פלעגט שיקען פאַר זיין זוהן און דאָס אָוועק־געבען צו זייערע קינדער. און דעם אינגעל פלעגען זיי געבען שוואַרץ ברויט מיט הערינג און נאָך אַזעלכע גראָבע אכילות צו וועלכע דער אינגעל איז ניט געווען געוואוינט. דער אינ־געל איז געוואָרען בלאַס און מאָגער. אום צו בעהאַלטען זיין שולד, פלעגט דער מלמד אָפט זאָגען צום אינגעל: „איך קען ניט פערשטעהן וואָרום דיין פאָטער איז געוואָרען אַזוי קאַרג צו דיר? אין דער היים פלעגט ער דיך קאָרמענען מיט אַל־דאָס־גוטס און אַז דו ביזט אין שטאָדט שיקט ער דיר אַזעלכע אָרימע עסענס!“

דער אינגעל האָט אָבער פערשטאַנען אַז דער פאָטער שיקט איהם יאָ גוטע עסענס, נאָר דער מלמד מיט זיין גע־

זינדעל בערויבען איהם. האָט דער אינגעל געמאַכט א שוויינ און האָט גאַרנישט געזאָגט. סוף זמן, ווען דער אינגעל איז געקומען אהיים אויף יום טוב, און דער פאָטער האָט איהם געפרעגט ווארום ער זעהט אויס אזוי שלעכט, האָט דער אינ־געל אויסגעזאָגט ווי מען האָט כסדר בע׳גנב׳עט זיינע עסענס און ווי ער האָט צוליעב דעם געמוזט הונגערען.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער שיקט צו פאר יערען מענשען געגוג, נאָר ביז עס קומט אָן צום מענשען, געהט עס דורך פרעמדע הענד וועלכע נעהמען צו די בעסטע חלקים פאר זיך.

117

דער קלוגער פעטער

א יונגער מאַן וואָס האָט ערשט אָנגעפאַנגען צו האַנדלען איז געקומען אין א גרויסער שטאָדט ווענען מסחר. ער איז דאָרט אריינגעפאָהרען אין א גרויסע אכסניא, און גלייך ווי ער האָט זיך א ביסעל אויסגערוהט פון וועג, איז ער געגאַנ־גען בעזוכען זיינעם א פעטער, און האָט איהם דערצעהלט ווענען וואָס ער איז געקומען. דער פעטער האָט איהם זעהר פריינדליך אויפגענומען און איהם געגעבען א פאָר קלוגע עצות, וואָס צו קויפען און ווי צו קויפען. נאָכדעם איז דער יונגער מאַן צוריק אוועק אויף זיין אכסניא.

דער פעטער האָט גלייך אָנגעהויבען ארומלויפען צו אלע גרויסע סוחרים און פאַבריקאַנטען פון שטאָדט און האָט זיי אָנגעזאָגט: „אין יענער און יענער אכסניא געפינט זיך א יונגער מאַן מיט א סך געלד וואָס איז אהער געקומען איינ־קויפען סחורה. געהט צו איהם און מאַכט מיט איהם גע־

שעפטען." עס פערשטעהט זיך, אז די סוחרים און פאבריקאנטען זיינען געגאנגען און געגומען האנדלען מיט דעם יונגען סוחר און מאכען מיט איהם געשעפטען.

נאכדעם ווי דער יונגער סוחר האט זיך שוין גענוג אנגעקויפט ביי די סוחרים, איז דער פעטער, גאנץ בשתיקה, אז זיין פלימעניק זאל גאר ניט וויסען, געגאנגען צו אנדערע סוחרים און זיי געשיקט צו פערקויפען זייערע סחורות. די סוחרים זיינען געקומען איינער נאך דעם אנדערען, דער ארוים, דער אריין, און האבען דעם יונגען סוחר ניט געגעבען א מינוט רוה.

צוויי וואכען זיינען אזוי אוועק ביז דער יונגער סוחר האט אויסגעגעבען זיין גאנצע געלד, און נאכדעם האט ער גענומען זיך קלייבען צו פאהרען צוריק אהיים. ער איז אריין צו זיין פעטער זיך זעגענען מיט איהם און האט איהם דערצעהלט וואס פאר א סחורות ער האט געקויפט און וואס פאר א מקחים ער האט געצאהלט. נאכדעם האט ער מיט א זיפץ בעמערקט: „אבער די סוחרים וואס זיינען צו מיר געקומען זיינען געווען אזוי פיעל, דאס איך האב מיין גאנצע געלד אויסגעגעבען אויף די סחורה און איך האב די גאנצע צייט קיין ביסעל רוה ניט געהאט."

האט דער פעטער מיט א שמייכעל געענטפערט: „מיין קינד! דאס האב איך דיר געשיקט סוחרים אז זיי זאלען פערנעהמען דיין גאנצע צייט. איך האב זיך געטראכט: דו ביזט נאך א יונגער מענש, און געלד האסטו א סך, האב איך מורא געהאט אז דו וועסט זעהן די פיעלע פערגעניגענס פון דער גרויסער שטאדט, וועסטו זיך אריינלאזען אין זיי, וועסט בעזוכען די טעאטערע, די שפיעל פלעצער, און וועסט אויסברענגען דיין געלד אויף נארישקייטען. אט דערפאר האב איך אנגעשיקט די סוחרים אז זיי זאלען דיר ניט געבען קיין צייט צו טראכטען פון נארישע פערגעניגענס און דו זאלסט דיין געלד פערווענדען אויף א ניצליכען וועג."

נמשל

דער מענש קומט אויף דער וועלט וועלכע איז פול מיט ליידענשאפטען און אויסגעלאסענע פערגעניגענס. דערפאר האט דער אייבערשטער אונז פערזארגט מיט א תורה און מיט א סך מצוות אז מיר זאלען אויף זיי פערוועגדען אונזער גאנ־צע צייט און ניט האבען קיין צייט אויף נארישקייטען.

118

דער קוכער און דער דאָקטאָר

א פירשט האט געהאט ביי זיך א קוכער וואס איז גע־ווען א גרויסער קינסטלער אויף צו מאכען אלע טייערע מאכלים. אז דער קוכער איז שוין געוואָרען אלט, האט דער פירשט אָנגעהויבען צו זוכען א גוטען דאָקטאָר, וואס זאל זיך געפינען אימער אין זיין פאלאסט. נאך א לאנגען זוכען האט דער פירשט געפונען א זעהר גוטען דאָקטאָר, א מומחה, און ער האט מיט׳ן דאָקטאָר אָבגעמאכט, אז ער זאל קומען צו איהם און זיין ביי איהם אין הויף, און דארטען וואוינען. אָבער דער דאָקטאָר דארף ניט קומען אזוי לאנג ווי דער קו־כער לעבט נאך, נאר נאָכדעם אז דער קוכער וועט שטארבען זאל דער דאָקטאָר קומען.

די דיענער און די קנעכט פון דעם פירשט האָבען מיט גרויס אונגעדולד ארויסגעקוקט אויף דעם דאָקטאָר׳ס קומען, און זיי האָבען אלץ גערעדט צווישען זיך: „ווען וועט שוין דער קוכער אמאל שטארבען, און עס זאל שוין קענען קומען צו אונז דער גרויסער דאָקטאָר!" אָבער ווען דער פירשט האט דערהערט דיזע רייד איז ער געוואָרען בייז און ער האט אויף זיינע דיענער אָנגעשריען: „שוטים וואס איהר זייט!

פערשטעהט איהר דען ניט ווארום איך ברענג ניט אראפ דעם דאקטאר יעצט, בעת דער קוכער לעבט נאך? איך האב ביי זיך געגוג פלאץ פארביידען, נאר אזוי לאנג ווי דער קוכער לעבט נאך, דארף איך קיין דאקטאר ניט, ניט איך און ניט מיין גאנצע הויז־געזינד, נאר, טאמער, חלילה, שטארבט מיין קוכער אוועק, האב איך שוין מורא, און איך האב זיך דארום בעצייטענס פערזארגט מיט א גוטען דאקטאר. בעסער זאל דער קוכער לעבען און איך זאל ניט דארפען אנקומען צו א דאקטאר.״

נמשל

די גמרא זאגט אויף דעם: „פאלג דעם דאקטאר איידער דו דארפסט איהם האבען״, (אוקיר לאסיא עד לא תצטרך ליה). בעסער אז מען פאלגט די געזונדהייטס־פארשריפטען און מען היט זיך מיט׳ן עסען וועט מען קיין דאקטאר ניט דארפען.

119
א קנאפער נחת

איינער האט געהאט צוויי זיהן אין א ווייטער שטאדט. איינער פון זיי איז געווען זעהר רייך. דער אנדערער א גרויסער ארימאן. דער רייכער האט קיינמאל זיך ניט געקימערט וועגען זיין ארימען ברודער, ווייל דער רייכער איז געווען א קארגער און א שלעכטער. איינמאל האט זיך דעם רייכען פערגלוסט צו פאהרען צו זיין פאטער אויף א בעזוך און איהם פערשאפען א ביסעל נחת. דער וועג איז געווען א ווייטער און די רייזע האט איהם אבגעקאסט א סך געלד. און ווען דער זוהן איז געקומען צו זיין פאטער, האט ער איהם

געצייגט א חשבון פון דעם ווי פיעל עס האט איהם אבגע־ קאסט די רייזע און ער האט געזאגט צו זיין פאטער: „זעה, טאטע, דא האסטו א בעווייז ווי ליעב און ווי טייער דו ביזט ביי מיר. איך האב ניט געזשאלעוועט קיין געלד און איך האב געמאכט די לאנגע רייזע, אום דיר צו פערשאפען א ביסעל פערגעניגען".

דער פאטער האט א קוק געטאהן אויפ'ן חשבון, האט א שאקעל געטאהן מיט דעם קאפ און געזאגט:

„מיין זוהן! דו האסט מיר געקענט פערשאפען א פיעל גרעסערען נחת ווען דו וואלסט פערבליבען אין דער היים און די געלד וואס דו האסט אויסגעגעבען אויף דער רייזע וואלסטו אוועקגעגעבען צו דיין ארימען ברודער, וועלכער איז אין גרויס נויטה".

נ מ ש ל

מיר פאסטען א תענית און מיר מיינען אז מיט דעם פערשאפען מיר דעם אייבערשטען פיעל נחת. אבער א פיעל גרעסערען נחת קענען מיר איהם פערשאפען ווען מיר גיבען אן ארימאן אבצועסען.

120

א פוהר מיט גלעקלעך

אמאל איז געווען א גרויסער סוחר וואס פלעגט ארומ־ פאהרען איבער די שטעטלעך און פערקויפען סחורה צו קרע־ מער אויף בארג, אז זיי זאלען בעצאהלען א בעשטימטען טערמין. דיזע שטעטלעך זיינען אלע געווען ארימע און די סוחרים זיינען געווען שלעכטע צאהלער וואס האבען פיינד געהאט צו צאהלען אפילו ווען זיי האבען געהאט געלד. מיט

דער גרינער גאָל פלעגט דעם סוחר אנקומען צו קריגען פון זיי עפּעס, כאָטש א קליינע סומע אויף'ן חוב. נאר איין שטאָדט איז געווען א רייכע און די קרעמער דאָרט זיינען געווען גוטע צאָהלער וואס פלעגען צאָהלען פּינקטליך צו דער צייט.

ווען דער סוחר פלעגט ארויספאָהרען וועגען געשעפט, פלעגט ער זיך אין יענע ארימע שטעדטלעך אויף לאנג ניט אפּשטעלען, נאר ער פלעגט דורכפאָהרען אויף גיך, און אויב אימיצער האָט איהם געפרעגט אויב ער האט עפּעס גוטע סחורה צו פערקויפען, פלעגט ער ענטפערען אונטער דער נאָז: „איך האָב נישט", און פלעגט ווייטער פאָהרען. אבער ווען ער פלעגט אנקומען ביי יענער שטאָדט וואו עס האָבען זיך געפונען די פיינע סוחרים, די גוטע צאָהלער, פלעגט ער אנטשעפּען גלעקלעך אויף זיין פוהר און ער פלעגט ארייננפאָהרען מיט גרויס פּאראַד, אום אז אלע זאָלען וויסען אז ער קומט, אז ער איז שוין דאָ.

די קרעמער פלעגען הערען די גלעקלעך, פלעגען זיי זיך דערפרעהען, און זיי פלעגען אלע לויפען צו זיין אכסניא, און איהם אפּברענגען וואס זיי זיינען איהם שולדיג געווען פון פריהער און זיי פלעגען בעקומען פרישע סחורה אויף א נייעם חשבון.

איינמאָל האָט געטראָפען אן אונגליק, אז די שטאָדט האָט אבגעברענט, און די אלע פיינע סוחרים זיינען געבליבען ארים און הייל־נאַקעט. פון דער סחורה און זייערע קראָמען זיינען פערבליבען אבגעברענטע רעשטלעך. עס איז זיי געווען גוט ביטער אויף'ן הארצען, דען זיי האָבען געוואוסט אז דער סוחר וועט באַלד קומען מאָהנען געלד פאַר זיין סחורה און זיי האָבען ניט וואָס איהם צו געבען.

דער סוחר איז געקומען אָן, ווי זיין שטייגער איז אימער געווען, איז ער דיזען מאָל אויך ארייננגעפאָהרען אויף א פוהר מיט גלעקלעך . . . און ווען די פעראָרימטע קרע־

מער האבען געהערט דעם קלינגען האבען זיי זיך צוואויינט, און אלע האבען זיך א לאז געטאהן צום סוחר מיט זייערע אבגעברענטע רעשטלעך אין די הענד און האבען געזאגט: „אט דאס איז אלעס וואס מיר פערמאגען; דאס איז אלעס וואס עס איז אונז פערבליבען פון דער גרויסער שרפה, וואס האט אונז אונגליקליך געמאכט. ווילסטו, קענסטו אונזער ביסעל פערבליבענעם דלות נעהמען אויפ'ן חוב."

ווען דער סוחר האט געזעהן אז זיי זיינען פעראָרימט, דאס זיי ווילען צאהלען נאר זיי קענען ניט, האט ער זיי געטרייסט און האט זיי ווידער געגעבען סחורה אויף בארג.

נ מ ש ל

דער אייבערשטער שפייזט די גאנצע וועלט און ער ערווארטעט אז יעדער איינער זאל בעצאהלען מיט מצוות און מעשים טובים. זיינען אבער דא א סך שלעכטע צאהלער, אנזעצער, וואס דרעהען זיך אויס פון צאהלען. וויל דער אייבערשטער מיט זיי ניט האנדלען. ער וויל האנדלען בלויז מיט זיינע צדיקים, מיט גוטע צאהלער. און ווען אפילו עס טרעפט אז די צדיקים בלייבען שולדיג און קענען ניט צאהלען, בארגט ער זיי דאך ווייטער, ווייל ער ווייס אז זיי וועלען סוף כל סוף בעצאהלען.

121
מיר לעבען מיט נסים

א פאטער האט געשיקט זיין זוהן לערנען אין אן אנדער שטאדט. האט ער אבגעמאכט מיט א דארטיגען בעל־הבית, אז ער זאל דעם זוהן ביי זיך האלטען, זאל איהם געבען עסען, און טרינקען און א צימער צו שלאפען, און ער האט מיט

איהם אבגעמאכט וויפיעל ער זאל איהם דארפען צאהלען פון וואר, אדער פון חודש. דערווייל איז דארט דער זוהן קראנק געווארען און האט פערלארען דעם אפעטיט, אזוי דאס ער האט כמעט ווי אויפגעהערט צו עסען. סוף זמן, אז דער פאטער איז געקומען אבנעהמען זיין זוהן אויף יום־טוב אהיים, האט ער ניט געוואלט בעצאהלען די גאנצע סומע וויפיעל עס האט ארויסגעקומט פאר דעם אינגעל'ס קעסט. דער פאטער האט גע'טענה'ט, דאס אזוי ווי דער אינגעל האט די גאנצע צייט ווייניג געגעסען, צוליעב זיין קראנקהייט, בכן קומט פאר איהם ניט אזוי פיעל. אבער דער בעל־הבית, ביי וועמען דער אינגעל איז געשטאנען, האט גע'מענה'ט, אז גראדע ווייל דער אינגעל איז געווען קראנק קומט איהם ארויס נאך מעהר, ווייל עס קאסט מעהר געלד און מיה צו שפייזען און פפלעגען א קראנקען מענשען ווי א געזונטען.

נ מ ש ל

עס זיינען דא אזעלכע אידען וואס טענה'ן אזוי: ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער לאנד און דער אייבערשטער האט אויף אונז גוט אויפגעפאסט, זיינען מיר מחויב געווען איהם צו דיענען; אבער יעצט, אז מיר זיינען אין גלות און מיר ליידען אזוי פיעל, פארוואס קומט איהם אז מיר זאלען איהם דיענען? איז דער תירוץ אויף דעם אזוי: אין גלות געשעהען מיט אונז יעדען טאג מעהר נסים ווי ווען מיר זיינען געווען אויף אונזער אייגען לאנד, נאר מיר זיינען צו בלינד זיי צו זעהן.

122
דער מרה שחורה׳ניק

ביי א מלך איז געווען א זוהן, וואס איז געווען א גרויסער מרה־שחורה׳ניק. ער איז שטענדיג ארומגעגאנגען זעהר אומעטיג און האט רק געזיפצט. קיינמאל האט מען ניט געזעהן קיין שמייכעל אויף זיינע ליפּען, אדער געהערט פון איהם א פרעהליכעןווארט. האט דער מלך זיך בעראטהען מיט זיינע מיניסטארען, און זיי האבען געגעבען אן עצה, אז דער מלך זאל פאר זיין זוהן אויסבויען א פּרעכטיגען פּאַ־לאַסט, מיט א שעהנעם גארטען ארום, און אין דעם פּאלאַסט זאלען די ווענט זיין געמאהלען מיט הערליכע קאלירען, און אלע דיענער פון דעם פּאלאַסט זאלען זיין געזונטע מענשען און מיט פרעהליכע, ליכטיגע פּנים׳ער. יעדע נאכט זאל שפּיעלען א גרויסער ארקעסטער און עס זאלען קומען די בעסטע טענצער און טאנצען.

אזוי האט דער מלך געטאהן.

אבער אנשטאט צו ווערען פרעהליכער איז דער בן־מלך נאך אומעטיגער געווארען. ער איז געווארען נאך א פיעל גרעסערער מרה־שחורה. האט דער מלך ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי דאס קומט. האט ער געלאזט צוזאמענ־רופען די גרעסטע דאקטוירים פון לאנד און זיי פרעגען וואס צו טאהן, ווי אויסצוהיילען דעם בן־מלך פון זיין קראנקהייט.

די דאקטוירים האבען ארומגערעדט דעם ענין דריי טעג און דריי נעכט, און עס איז ביי זיי געבליבען אז מען דארף טאהן פערקעהרט ווי די מיניסטארען האבען געראטהען. מען קען ניט געהן געגען דער נאטור פון א מענשען און היילען א מרה־שחורה׳ניק דורך מוזיק און טענץ, נאר גראדע פער־

קעהרט, מען דארף די רפואה צופאסען צו זיין נאטור, מען דארף איהם געבען וואס זיין נאטור פאדערט. און זיי האבען געראטהען דעם מלך, אז ער זאל פאר דעם חולה קריגען אן ארימע שטיבעל מיט שווארצע ווענט, און משרתים זאל ער איהם געבען קאליקעס, קראנקע, וואס האלטען כסדר אין קרעכצען און זיפצען: די מעבעל אין דער הויז זאל זיין אלט און צובראכען און די פענסטער זאלען זיין פערשמירט מיט קאזשע, אז עס זאל אריין ווייניג ליכט. דעם מלך איז אפילו די עצה ניט געווען גאר צום הארצען. ער האט קיין הארץ ניט געהאט אזוי צו טאהן צו זיין אייגענעם זוהן, אבער ער האט פערשטאנען אז דאס איז דער בעסטער וועג איהם צו היילען, און אז נאכדעם ווי דער מרה־שחורה'ניק וועט פאר א צייט ליידען אמת'ע צרות, ניט קיין אייגעבילדעטע, וועט ער זיך פרעהען ווען מען וועט איהם פון דער ארימער שטיבעל אוועקנעהמען.

דער מלך האט געפאלגט די עצה פון די דאקטוירים, און נאכדעם ווי דער בן־יחיד איז אבגעוועזען אין דער שטיבעל עטליכע חדשים האט ער זיך דערפרעהט ווען דער מלך האט איהם צוריקגענומען אהיים. ער האט זיך געפרעהט מיט יעדער זאך וואס ער האט געזעהן ביי זיין פאטער אין פא־לאסט, און ער האט שוין מעהר ניט געטרויערט.

נמשל

דערפאר איז ניט גוט פאר א אידען זיך צו פרעהען אין גלות. פון א פרעהליכען געזאנג ווערט דער איד נאך אומעטיגער, נאר ווען ער הערט א סקארבאווען נגון, וואס נעהמט איהם פאר'ן הארצען, ווערט איהם לייכטער . . .

123
ביי וועמען עס איז גוט צו פרעגן

אַז אַרימאַן, וועלכער האָט ניט געהאַט פון וואָס צו לעבן, האָט זיך געוואָלט אַוועקלאָזן איבער דער מדינה, אום צו גייען איבער די הייזער. אַזוי ווי דער אָרימאַן איז קיינמאָל ניט אַרויס פון זיין שטעדטעל און האָט גאַנץ ווייניג געוואוסט וועגן רייזען איבער דער וועלט, האָט ער געגומען טראַכטען ביי וועמען מען פרעגט אַן עצה. ער האָט געוואוסט אַז דער גביר פון שטעדטעל פאָהרט גאַנץ אָפט אין אַנדערע שטעדט וועגן געשעפט, איז ער אַוועק צו איהם און האָט געזאָגט:

„איך בין געקומען צו אייך איהר זאָלט מיר געבען עפּעס אַ ידיעה, ווי איז מען זיך נוהג אַז מען פאָהרט אַרום איבער דער וועלט. איהר זייט דאָך אַ מענש וואָס מאַכט גאַנץ אָפט ווייטע נסיעות צוליעב אייערע געשעפטען, און איך וויל זיך אויך יעצט אַוועקלאָזן זעהר ווייט צוליעב מיין פּרנסה, וועט איהר דאָך מיר מסתמא געבען אַ גוטע עצה."

דער גביר האָט זיך צולאַכט און געענטפערט:

„אַז דו ווילסט זיך לאָזען איבער דער וועלט צו גייען איבער די הייזער קומסטו מיך פרעגען אַן עצה? וואָס ווייס איך וועגען אַזעלכע זאַכען? דו דאַרפסט פרעגען ביי אַזעלכע אָרימע־לייט ווי דו, וואָס ווייסען וואו מען קריגט אויפ'ן ווענ אַ פרייעם נאַכטלעגער, אָדער אַ פרייעם מאָהלצייט. אָבער וואָס פאַר אַן עצה קען איך דיר געבען?"

נ מ ש ל

„לב יודע מרת נפשו" — נאַר אַ האַרץ וואָס איז אַליין

פערביטערט קען פערשטעהן דעם הארצוועהטאג פון אַן אנדערען.

124

אַ שלאָפּעדיגער גאַסט

אַ יונגער־מאַן האט איבערגעלאזען זיין שטאדט און זיין משפּחה און איז אוועק אין אַן אנדער שטאדט, אין אַן אנדער לאנד, גאנץ ווייט פון זיין היים. עס פערשטעהט זיך אַז ער האט שטארק געבענקט נאך זיינע אייגענע, און ער פלעגט אַלץ ארויסקוקען, טאמער קומט אמאל אַ מענש פון זיין שטאדט, ביי וועמען ער זאל קענען אויספרעגען וואס זיין משפּחה מאכט.

איינמאל איז דורכגעפאהרען אַן ארימאַן, וואס געהט איבער די הייזער, און ווען דער ארימאַן איז אריין צום יונגען־מאַן אין הויז, האט ער איהם דערקענט אַז ער קומט פון זיין שטאדט. דער יונגער־מאַן האט זיך שטארק דער־פרעהט מיט דעם ארימאַן, האט איהם געבעטען צו זיצען מיט איהם און פערברייינגען און שמועסען וועגען זייער שטאדט און וועגען זיין משפּחה. האט דער ארימאַן גע־זאגט:

„איך בעט דיך, האלט מיך ניט אָב. איך בין אהער געקומען צו קלייבען נדבות און מיין צייט איז מיר זעהר טייער.“

„איך וועל דיר בעצאהלען פאר דער צייט,“ האט דער יונגער־מאַן געענטפערט. „וויפיעל קענסטו אנקלייבען אין אַ טאג? צוויי, דריי גילדען? — טא נא דיר דריי גילדען און זיץ מיט מיר.“

דער ארימאַן האט צו דעם איינגעוויליגט. דער יונגער־

מאַן האָט געהייסען גרייטען צום טיש פּאָר'ן גאַסט, גוטע זאַכען צו עסען און וויין צו פּערטרינקען. דער אָרימאַן האָט קודם כל זיך זאַט אָנגעגעסען און אָנגעטרונקען, און נאָכדעם האָט איהם אָנגעהויבען צו שלעפּערען. דער יונגער־מאַן פרעגט זיך נאָך אויף זיינע אייגענע און דער אָרימאַן גיט עפּעס אַ זאָג אונטער'ן נאָז, גיט אַ גענעץ און דרעמעלט איין. און צום סוף זאָגט דער אָרימאַן: „נאָך אַזאַ גוטער סעודה ווילט זיך אַ ביסעל שלאָפען. זיי אַזוי גוט און צייג מיר אַ בעטעל וואו איך זאָל זיך קענען גוט אויסשלאָפען."

ווען דער יונגער־מאַן האָט דאָס געהערט, איז ער געוואָרען אויסער זיך פאַר כעס און ער האָט אָנגעשריען אויף דעם אָרימאַן: „דו, שנאָרער איינער! אַט אויף דעם האָב איך דיר געגעבען עסען און טרינקען, כדי דו זאָלסט נאָכדעם קענען שלאָפען און צו מיר אַ וואָרט ניט וועלען ריידען..."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער בענקט שטאַרק נאָך דער נשמה, וואָס ער האָט געגעבען דעם אידען, און ער וויל פון איהר הערען. דערפאַר האָט ער דעם אידען געגעבען דעם שבת, אַ טאָג אין וועלכען דער אייבערשטער נעהמט דעם אידען צו זיך אויף גאַסט, כדי צו הערען עפּעס פון דער נשמה. נאָר אויב דער איד עסט זיך אָן און טרינקט זיך אָן און לייגט זיך נאָכדעם שלאָפען, ניט ריידענדיג פון עפּעס נשמה־זאַכען, האָט ער, כביכול שטאַרק פאַראיבעל.

125
העלפֿען און שענקען

איינער האָט זיך געשטעלט אין גאַס אויף אַ לייטער, וואָס איז געווען צוגעשפּאַרט צו אַ הויז. דער לייטער האָט זיך אָנגעהויבן צו שאָקלען און דער מאַן האָט אָנגעהויבן צו רופֿן אַ פֿאַרבייגייענדן אין גאַס, אַז ער זאָל צוהאַלטן דעם לייטער. „איך האָב דיך ניט געבעטן צו קריכן אויפֿ'ן לייטער און איך דאַרף דיך ניט צוהאַלטן!“ האָט דער פֿאַר־בייגייער געענטפֿערט. פּלוצלונג איז דער מאַן אַרונטערגע־פֿאַלן און האָט זיך צובראָכן דעם נאַקן. ער איז געבליבן ליגן אויף דער ערד אַ פֿאַרבלוטיקטער. דאַן איז דער פֿאַר־בייגייער צו אים צוגעלאָפֿן, האָט אים אויפֿגעהויבן מיט גרויס רחמנות און געטראָגן אין שפּיטאָל.

אין שוהל, בין מנחה למעריב, האָט דער „בעל טובה“ זיך בערימט פֿאַר אַלעמען, אַז ער האָט היינט פֿאַרדינט אַ גרויסע מצוה און ער האָט דערציילט די גאַנצע געשיכטע. האָט איינער צו אים געזאָגט: „אַ פֿיל גרעסערע מצוה וואָלסטו פֿאַרדינט ווען דו וואָלסט אונטערגעהאַלטן דעם לייטער, אַז דער אומגליקליכער זאָל ניט אַרונטערפֿאַלן.“

נ מ ש ל

די תורה האָט אונז געלערנט צו העלפֿען מענטשן, אַז זיי זאָלן קענען שטיין אויף זייערע אייגענע פֿיס און ניט דאַרפֿן אָנקומען צו אונז אַז מיר זאָלן זיי געבן נדבות. דאָס מיינט „וחי אחיך עמך“ — דיין ברודער זאָל קענען לעבן אַזוי ווי דו.

126
אַ ריכטיגער סימן

צוויי ארימע־לייט זיינען אנגעקומען אין אַ שטאָדט, האָבען זיי בעמערקט ווי אין איין הויז קאָכט מען און מען באַקט, און מען גרייט צו אַזוי ווי צו אַ גרויסער שמחה. זאָגט דער עלטערער ארימאַן צו דעם איגנערען: „אָט דאָ לאָמיר אריינגעהן אין הויף און זיך דאָרט ארומדרעהען, ביז עס וועט זיך אנפאַנגען די סעודה, דאַן וועלען מיר אריינ־געהן אין הויז, וועט מען אונז אויך געבען עסען פון דער סעודה."

זיינען זיי אריין אין הויף און זיך דאָרט אוועקגעזעצט. ביי אַ שטונדע זיינען זיי אַזוי געזעסען און געוואַרט, און צו זייערע נאַזלעכער האָבען זיך פון קיך דערטראָגען אַלערליי ריחות פון געשמאַקע בראַטענס און געבעקס. מיט אַמאָל הויבט זיך אויף דער עלטערער ארימאַן און זאָגט צום איינ־גערען: „קום, לאָמיר אוועקגעהן. מיר האָבען געמאַכט אַ טעות. דאָ ווערט בלויז געקאָכט און געבאַקען פאַר דער סעודה. עסען די סעודה וועט מען אין אַנדער אָרט."

זיינען זיי ארויס אין גאַס און גענומען נאָכפרעגען. האָט מען זיי געזאָגט: „דאָ גרייט מען נאָר אָן די סעודה. עסען וועט מען די סעודה דאָרט און דאָרט."

„זאָגט מיר," האָט דער אינגערער ארימאַן געפרעגט דעם עלטערען, „ווי אַזוי האָט איהר עס פערשטאַנען, אַז די סעודה וועט מען ניט עסען אין דער הויז וואו עס ווערט געקאָכט?"

„איך וועל דיר דאָס ערקלערען," האָט דער עלטערער געענטפערט. „איך האָב געזעהן ווי די באַלעבאָסטע האַלט כסדר אין נאַשען פון די מאכלים, און איהר מאַן מיט די

קינדער האט זי אויך געגעבן צו עסן פון די מאכלים. טראכט איך מיר, דער שטייגער פון א פרוי איז, אז ווען זי האט א סעודה ביי זיך אין הויז, נאשט זי ניט יעדע ווײלע פון די טעפּלעך און איהר מאן און איהרע קינדער גיט זי אויך גארנישט. זי וויל בעסער אז אלע זאלען עסן ביי דער סעודה, ביי א געגרייטען טיש, און הנאה האבען מיט אלע געסט צוגלייך. אבער אזוי ווי זי נאשט פריהער און גיט דעם מאן מיט די קינדער צו עסן ווען די מאכלים זיינען נאך הייס, איז א סימן אז שפּעטער וועט ניט זיין וואס זיי צו געבען, דען ־ען וועט די גאנצע סעודה צונעהמען פון זייער הויז."

נמשל

די רשעים ווייסען אז די סעודה וואס ווערט אנגעגרייט אויף דער וועלט וועט מען עסן אויף יענער וועלט, אבער זיי וועלען פון דער סעודה גארנישט געניסען, דארום זוכען זיי וואס מעהר צו נאשען און ארײנצוכאפּען פון דער סעודה, אזוי לאנג ווי זיי זיינען נאך אויף דער וועלט.

127
דער פער׳משכונ׳טער פוטער

איינער האט געהאט א טייערען פוטער, און צוליעב א נויט האט ער איהם געמוזט פער׳משכונ׳ען. דער פוטער איז געלעגען ביים מלוה א לאנגע צייט, ביז ער האט זיך שוין מייאש געווען אז דער אייגענטימער וועט אמאל קומען דעם פוטער אויסלייזען. האט דער מלוה געשיקט נאך א שניידער און ביי איהם בעשטעלט אז ער זאל דעם פוטער צושניידען און איבערנעהען אויף זיין מאס. ווען דער ארי־

מער איינגענטימער פון פוטער האט זיך פון דעם דערוואוסט, האט ער זיך געלאזט לויפען צו זיינע פריינד און האט פאר זיי גענומען וויינען און זיי בעטען, אז זיי זאלען אויסלייזען זיין פוטער.

„זאג מיר," האט איינער פון די פריינד געפרעגט, „שוין אזא לאנגע צייט ווי דער פוטער ליגט אין משכון און דיך האט עס קיינמאל ניט געארט, טא ווארום קלאגסטו יעצט אזוי שטארק?"

„איך וועל אייך זאגען," האט דער יורד ערקלערט. „די מעשה איז אזוי: אזוי לאנג ווי מיין פוטער איז געווען א גאנצער און איז נאך אלץ געווען גוט פאר מיין מאס, האב איך נאך געהאט האפנונג אז איך וועל איהם אמאל אויס־לייזען. אבער יעצט, אז יענער וויל איהם צושניידען און איבערמאכען אויף אז אנדער מאס, וועל איך שוין קיינמאל ניט קענען האפען אויף צוריק צו קריגען מיין פוטער."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די אידען אוועקגעגעבען אין משכון צו די גוים, אז די אידען זאלען זיין אין גלות ביז ער וועט זיי אויסלייזען. אזוי לאנג ווי די אידען האבען גע־לערנט תורה, געהיט אידישקייט און געלעבט לויט זייער איי־גענעם אלטען שניט, האבען זיי נאך געקענט האפען אויף צו ווערען אויסגעלייזט: אבער יעצט, אז זיי האבען אנגענומען פרעמדע זיטען און די גוים האלטען ביים איבערמאכען זיי לויט זייער מאס, דארף מען בעטען און שרייען אז דער איי־בערשטער זאל אונז וואס פריהער אויסלייזען.

128
אַן אשת חיל

א מאַן איז געקומען אהיים עסען מיטאָג. די קינדער זיינען נאָך געווען אין חדר און מען האָט זיך געריכט אַז זיי וועלן אויך באַלד קומען עסען. אין הויז האָט זיך גע־הערט אַ געמיש פון פערשיעדענע געשמאַקע ריחות פון בראַ־טען און געבעקס. דער מאַן האָט געוואַשען די הענט און האָט זיך געזעצט צום טיש דערווייל עפּעס איבערבייסען. „געדענקסט, מיין פרוי,“ האָט דער מאַן געזאָגט, „ווי אַמאָל זיינען מיר געווען זעהר אָרים, מיר האָבען געוואוינט אין אַן ענגער דירה און קוים פערדיענט אויף אַ לעבען. אָבער יעצט, ברוך השם, האָבען מיר אַלעס בהרחבה.“

„דאָס האָט אונז דער איבערשטער געבענשט צוליעב אונזערע קינדער,“ האָט די פרוי געענטפערט. „מיט יעדען קינד שיקט ער אונז צו נייע מזל וברכה.“

דערווייל האָט די מוטער דערזעהן דורכ׳ן פענסטער אַז איהרע קינדער קומען, האָט זי געזאָגט: „אָט קומען זיי שוין, אונזערע טייערע קינדערלעך!“ און זי האָט דערלאַנגט צום טיש מעהר טעלער מיט גוטע זאַכען.

„דו טוהסט אַזוי ווי דער איבערשטער,“ האָט דער מאַן געזאָגט. „דו דערלאַנגסט אויך מעהר צום טיש צוליעב אונזערע קינדער.“

נ מ ש ל

אַן אשת חיל איז אַ ברכה פון הימעל.

129
די דריי גוטע פריינד

איינער, א גרויסער עושר, האט אוועקגעשיקט זיין בן־יחיד לערנען אין אן אנדער שטאדט. פאר זיין אבפאהרען האט איהם דער פאטער אויסגעקליידט אין די פיינסטע מלבושים. נאכדעם ווי דער זוהן איז אנגעקומען אין יענער שטאדט, האט זיך איהם געטראפען א סיבה: געהענדיג נעבען א בלאטע, האט ער זיך אויסגעגליטשט, איז ארייננגע־פאלען אין וואסער און האט פערשמוצט זיינע קליידער.

אין דעם זעלבען חדר וואו דער אינגעל האט געלערנט איז געוועזען נאך א אינגעל, וועלכער האט איהם שטארק מקנא געוועזען און האט אין הארצען געטראגען א שנאה אויף דעם רייכען בן־יחיד. האט דער שלעכטער חבר, דער ניט־פערגינער, אוועקגעשריבען א בריעף צום בן־יחיד'ס פאטער בזה הלשון: „איהר זאלט וויסען זיין אז אייער אינגעל איז דא געווארען זעהר ווילד און צולאזען: ער שפרינגט און טאנצט אין מיטען גאס ווי א משוגענער, און איינמאל איז ער ארייננגעשפרונגען אין א בלאטע און האט איבערגעפיהרט זיינע קליידער, אזוי אז עס איז א חרפה אויף איהם א קוק צו טאהן. איהר מוזט איהם שיקען נייע קליידער.“

א פריינד, וואס איז געוועזען אין דער זעלבער שטאדט, האט זיך דערוואוסט וואס יענער שלעכטער חבר האט גע־שריבען צום בן־יחיד'ס פאטער, האט ער גלייך אוועקגע־שריבען א בריעף מיט די ווערטער: „די מעשה איז שקר וכזב. אייער אינגעל האט זיך גאנץ אומגערן אויסגעגליטשט און האט זיך א ביסעל בעשפריצט מיט וואסער. אבער זיינע קליידער זיינען גוט ווי געווען, בלויז א קליינער פלעק איז

געוועז צו זעהן, און דעם פלעק האט מען שוין אויך ארויס־
גענומען."

נו, דער פריינד האט דעם בן־יחיד געטאהן נאך אז
ערגערע רעה ווי דער שלעכטער חבר. דען ווען דער פאטער
האט בעקומען דעם ערשטען בריעף איז ער טאקע שטארק
בייז געווארען אויף זיין זוהן, וואס ער איז אזוי ווילד גע־
ווארען, אבער אז זיין כעס האט זיך א ביסעל אבגעקיהלט,
האט ער זיך בערעכענט אז עס איז דאך א רחמנות צו לאזען
א קינד ארומגעהן אין שמוציגע קליידער. האט ער זיך גע־
נומען גרייטען צו שיקען איהם אנדערע קליידער. אבער באלד
איז אנגעקומען דער בריעף פון דעם פריינד, אז דער אינגעל
איז גארניט שולדיג און די קליידער זיינען נאך גוט, האט
זיך דער פאטער געפרעהט, אבער אנדערע קליידער האט ער
דעם זוהן ניט געשיקט.

שפעטער האט דער פאטער בעקומען א דריטען בריעף.
דאס איז געוועזן פון נאך א פריינד, און דיזער איז שוין גע־
וועזן קליגער. ער האט געשריבען: „עס איז טאקע דאך
אמת, אז די קליידער זיינען אינגאנצען איבערגעפיהרט גע־
ווארען, אבער אייער זוהן איז גארניט שולדיג. אייער זוהן
איז זיך רוהיג, שטאטנע געגאנגען אין גאס, ווי א גוטער
אינגעל, נאר א שייגעץ האט איהם געגעבען א שטארקען
שטויס און ער איז נעבעך ארייגעפאלען אין בלאטע."

אט דער פריינד האט דעם אינגעל געטאהן די ריכטיגע
טובה: אי ער האט בערוהיגט זיין פאטער, אז ער זאל ניט
זיין בייז אויף זיין קינד, אי ער האט געמאכט אז דער
פאטער זאל איהם שיקען אנדערע קליידער.

נ מ ש ל

אום צו זיין גוט דארף מען זיין אויך קלוג און וויסען
ווי צו טאהן אימיצען א טובה. פון א טובה וואס א נאר
טוהט קען זיך אניסלאזען א רעה.

130
אַ אינגעל מאַכט אַ חשבון

אַ קליינער אינגעלע איז ארומגעלאָפען איבער'ן צימער, רייטענדיג אויף אַ בעזים. זיין פאָטער האָט ניט געקענט פערטראָגען דעם טומעל, האָט ער צו איהם געזאָגט: „הער אויף, מיין קינד, צו פאָהרען אויף דיין פערדעל און איך וועל דיר דערפאַר געבען דריי גראָשען.“ אויף מאָרגען, אַז דער אינגעל האָט ווידער אָנגעהויבען צו רייטען אויפ'ן בעזים, האָט איהם דער פאָטער ווידער געגעבען דריי גראָשען, אַז ער זאָל אויפהערען. דער אינגעל האָט געזעהן אַז עס איז אַ גוטער געשעפט, האָט ער יעדען טאָג זיך ארויפגעזעצט רייטען אויפ'ן בעזים און האָט גלייך אָבגענומען דריי גראָשען ביים טאַטען.

אזוי איז דאָס אָנגעגאַנגען ביז דער פאָטער האָט גע־דאַרפט אוועקפאָהרען אויף אַ לאַנגער צייט אין אַ ווייטער לאַנד. עטליכע יאָהר כסדר האָט דער פאָטער פערבראַכט אין דעם ווייטען לאַנד, און אין דער צייט פלעגט דער אינגעל יעדען טאָג נעהמען אַ בעזים, זיך ארויפזעצען אויף דעם רייטען, אַ ביסעל ארומלויפען איבער'ן צימער, און נאָכדעם פלעגט ער אָרנטערקריכען און פערשרייבען אין אַ ביכעל, אַז עס קומט איהם ארויס פון טאַטען דריי גראָשען.

ווען דער פאָטער איז ענדליך געקומען אַהיים, איז דער אינגעל שוין געווען אַ היבשער בחור'ל. און ווי נאָר דער פאָטער האָט זיך אַ ביסעל אָבגערוהט פון וועג, האָט איהם דער בחור'ל געצייגט אַ חשבון אין זיין ביכעל, אַז עס קומט איהם ארויס אַ סך געלד. האָט דער פאָטער זיך געוואונדערט און געפרעגט: „צי קען איך דיר צאָהלען דריי גראָשען פאַר

יעדען טאג וואס דו ביזט ניט געפאהרען רייטענדיג אויפ'ן בעזים?"

„איך זאג דיר, טאטע, אז דריי גראשען איז א קליי־ניגקייט. ביי אן אנדערען וואלט איך גענומען ניט ווייניגער ווי א גילדען," האט דער זוהן געענטפערט.

ווען דער פאטער האט געהערט אזעלכע ווערטער, האט ער מיט כעס אויסגערופען:

„דו, נאר אייגער! ווען דו ביזט געווען א קליינער אינ־געלע פלעג איך דיך אונטערקויפען מיט דריי גראשען, כדי דו זאלסט זיך ניט נאריש מאכען. אבער יעצט, אז דו ביזט א גרויסער, דארפסטו זיך נאר שעהמען צו פאהרען רייטענדיג אויף א בעזים, און ווען איינער זאל דיר דערפאר וועלען צו־צאהלען צעהן גילדען, דארפסטו זיך שעהמען דאס צו טאהן. און דו פערלאנגסט נאך אז איך זאל דיר בעצאהלען פאר דעם וואס דו האסט זיך ניט נאריש געמאכט?"

נ מ ש ל

א סך מענשען ווילען אז מען זאל זיי צוצאהלען דער־פאר וואס זיי האלטען זיך ארענטליך. זיי פערגעסען אז צו האלטען זיך ארענטליך איז זייער פפליכט צו זיך אליין.

131
דער גבור

א גרויסער גבור איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט צו צייגען זיינע גבורות. ער איז געקומען אין א גרויסער שטאדט, וואו דער מלך אליין האט געוואוינט, און די שטאדט האט געהאט גרויסע טויערען און פאלאסטען און

שטארקע פעסטונגען. און אז דער מלך האט איהם געבעטען צו צייגען זיינע גבורות, האט דער גבור זיך אוועקגעשטעלט נעבען א גרויסער מויער, זיך אנגעשפארט אן דער וואנט מיט זיין גאנצען כח, און דער מויער איז איינגעפאלען. נאכדעם איז ער צוגעגאנגען צו א גרויסען פאלאסט, האט א בלאז געטאהן מיט׳ן מויל, זיינען אלע שויבען פון די פענסטער ארויסגעפאלען. דער מלך און אלע זיינע הארען, ווי אויך די איינוואוינער פון דער שטאדט, האבען דעם גבור שטארק בע־וואונדערט און איהם געלויבט, אז ער איז דער גרעסטער גבור אין דער וועלט.

פאהרענדיג ווייטער אויף זיין וועג, איז דער גבור דורכ־געפאהרען א קליין שטעדטעלע. די מענשען זיינען דארט גע־ווען ארימע, דליתים, און זיי האבען געוואוינט אין אלטע חורבות מיט איינגעבויגענע ווענט. א סך פון די הייזער זיינען געווען האלב איינגעזונקען אין דער ערד. איז דער גבור ארונטער פון זיין וואגען און האט מיט זיינע הוילע הענט ארויסגעשלעפט פון דער ערד א הויז, וועלכע איז געווען א טייל איינגעזונקען. נאכדעם אז ער איז אנגעקומען אויף א קרומער וואנט, האט ער די וואנט אויסגעגלייכט. אט אזוי איז דער גבור ארומגעגאנגען איבער׳ן גאנצען שטעד־טעל, דא האט ער אויסגעגלייכט אן איינגעבויגענע וואנט, דא האט ער אויפגעשטעלט אן איינגעזונקענע הויז אדער אן איינגעזונקענעם דאך, און די איינוואוינער פון דעם קליינעם שטעדטעל האבען אויך בעוואונדערט זיינע גבורות.

נאר דער אונטערשיעד פון די גבורות, וואס דער גבור האט בעוויזען אין דער גרויסער שטאדט, ביז די וואס ער האט בעוויזען אין דעם קליינעם שטעדטעל, איז דאס: אין דער גרויסער שטאדט האט ער געמאכט גרויסע שאדענס מיט זיין גבורה, אבער אין דעם קליינעם שטעדטעל האט ער מיט זיין גבורה א סך גוטעס געטאהן.

נ מ ש ל

יעדער מענש וואס האט מאכט עפעס אויפצוטאהן קען זיין מאכט פערוועגדען אויף גוטעס און אויף שלעכטעס. אבער אום צו ווערען גרויס דארף מען ניט פערווענדען די מאכט אויף שלעכטעס.

132

שטויב און בלאָטע

איינער האט געבויט א הויז. האט ער געוואלט אז די הויז זאל זיין פאלקאמען אין אלע פרטים, און אז עס זאל אין דעם ניט זיין קיין פעהלער. איבערהויפט האט ער בע־זארגט אז עס זאל ערגעץ ניט אין די ווענט, אין די טיהרען אדער אין די פענסטער פערבלייבען עפעס א לאך, אדער א שפאלט דורך וועלכען עס קען אריין שטויב, אדער שמוץ אין הויז. מיט איין ווארט: ער האט געוואלט אז די הויז אינוויינינג זאל זיין זעהר ריין און בעשיצט געגען אונריינקייט.

ווען די הויז איז פערטיג געווארען און דער בעל הבית האט שוין אין דעם אריינגעצויגען מיט זיין פאמיליע, האבען מענשען וואס האבען איהם בעזוכט געזעהן ביי איהם אין הויז בעזימער. האבען זיי געפרעגט: „צו וואס דארפסטו די בעזימער, אז דיין הויז איז געבויט אזוי, אז עס זאל אין דעם ניט אריין קיין שטויב און קיין שמוץ?“

„אמת, טאקע“, האט דער בעל הבית געענטפערט, „מייז הויז איז טאקע אזוי געבויט אז עס איז ניטא דורך וואנען עס זאל אריין א טראפען רעגען, אדער א זעמדעלע, אדער א שטויבעלע, אבער דאך, אזוי ווי עס קומען אריין פרעמדע מענשען פון דער גאס, און צו זייערע שטיוועל איז אפטמאל

צוגעקלעפּט בלאַטע און שטויב, און זיי טראָגען דאָס אַריין מיר אין הויז, דאַרף איך האָבען בעזימער אויסצוקעהרען."

נמשל

די נשמה זיצט בעהאַלטען טיעף, אין דעם מענשענס קערפּער. די נשמה איז בעשיצט פון אַלע טיילען פון דעם מענשענס קערפּער: פון די הענד, וואָס טאָרען ניט טאָהן קיין שלעכטס; פון דעם מויל, וואָס טאָר קיין שלעכטס ניט ריידען; פון די אויערען, וואָס טאָרען קיין שלעכטס ניט הערען און אַזוי ווייטער. די נשמה וואָלט קיינמאָל ניט בעקומען אויף זיך קיין פלעק, ווען דעם מענשען וואָלט ניט אויסגעקומען צו געהן האַנדלען און וואַנדלען, און דאַן מוז ער זיך אַננעהמען שטויב און בלאַטע (ווען עס קומט איהם אַמאָל אויס צו זאָגען אַ ליגען, אָדער בעגעהן אַן עולה), און דער שטויב מיט די בלאַטע פאַלען אויף דער נשמה, און עס העלפט איהר ניט וואָס זי איז בעהאַלטען און בעשיצט.

133
דער ציגיינער

אַ ציגיינער האָט גע'גנב'ט 2 איינגלעך און האָט זיי געפיהרט אין זיין וואָגען, צו זיך אַהיים. די איינגלעך האָבען געוואוסט אַז עס ערוואַרטעט זיי אַ ביטערער סוף, אָבער זיי האָבען נעבעך ניט געוואוסט וואָס צו טאָהן. דער ציגיינער איז געווען גרעסער און שטאַרקער פון זיי.

אויפ'ן וועג איז דער ציגיינער דורכגעפאָהרען אַ שטעדטעל און ער איז געפאָהרען זעהר שנעל, טרייבענדיג זיינע פערד מיט אַ גרויסען בייטש. די איינגלעך האָבען פון ווייטען געזעהן ווי אין גאַס געהען בעקאַנטע מענשען, קרובים.

שרייען צו זיי האבען זיי מורא געהאט, טאמער וועלען די קרובים ניט הערען און דער ציגיינער וועט זיי נאכדעם גע־בען א הארבע שטראף. זאגט איין אינגעל צום אנדערען שטיל אויפ'ן אויער: „לאמיר זיך ארונטערווארפען פון וואגען. דער ציגיינער וועט זיך מוזען אבשטעלען, מענשען וועלען אנלוי־פען, און מיר וועלען זיי דערצעהלען אז ער האט אונז גע־גנב'ט פון דער היים".

„איך האב מורא", האט דער אנדערער אינגעל געענט־פערט. „איך האב מורא אז איך וועל זיך צוקלאפען און עס וועט מיר וועה טהאן פון דעם פאל".

„דו נאר איינער!" האט דער ערשטער אינגעל געזאגט. „וואס מיינסטו אז דער ציגיינער וועט דיך ברייגנען צו זיך א היים וועט ער דיך פיהרען אונטער די הענד ווי א בן יחיד? ער וועט דיך אראבשליידערען פון וואגען אזוי ווי א שעפס וואס מען פיהרט צו דער שחיטה, און וועט דיך צווינגען צו טאהן אלע שווערע ארבייט. איז דאך פיעל בעסער צו ליידען פון א פאל יעצט און נאכדעם זיין פריי אויף אימער, איידער זיין פערשקלאפט אויפ'ן גאנצען לעבען."

נ מ ש ל

דער יצר הרע, דאס איז דער ציגיינער, וואס פאנגט דעם מענשען און שלעפט איהם אין זיין וואגען איהם צו מאכען פאר א קנעכט. דער צדיק ווייס אז אום ארויסצורייסען זיך פון דעם יצר הרע מוז ער ליידען, אבער עס וויל בעסער ליידען אויף א ווייל, אויף דער וועלט, איידער ליידען אויף יענער וועלט אז אייביגקייט.

134
זיך אליין גענאַרט

א ישוב'ניק איז שולדיג געווען דעם פריץ א גרויסע סומע געלד, אבער אז עס איז געקומען דעם טערמין צו בע־צאָהלען האט דער ישובניק ניט געהאט דאָס גאַנצע געלד ביי זיך. איז ער געזעסען ביי זיך אין דער היים און גע־צעהלט וואָס ער האט געהאט, און אום זיך צו טרייסטען, האט ער געצעהלט פאַלש. א רובעל האט ער געצעהלט פאַר דריי און פינף רובעל פאַר צעהן. זאָגט צו איהם זיין פרוי: „ביזט משוגע, צי חסר דעה? דו צעהלסט דאָך פאַלש!"

ווערט דער מאַן אין כעס און שרייט אַז צוריק: „דו, א אידענע, וועסט מיך לערנען ווי צו צעהלען? פערלאָז זיך אויף מיר אז איך צעהל שוין ריכטיג".

הערענדיג אזעלכע ווערטער האט שוין זיין פרוי מורא געהאט איהם ווייטער איבערצושפּאַרען. אבער אויף מאָר־גען, אז עס איז געקומען דער טערמין, און דער ישובניק האט אויסגעצעהלט דאָס געלד פאַר'ן פריץ, און דער פריץ האט איהם אויך געזאָגט אז ער צעהלט פאַלש, האט שוין דער ישוב'ניק איהם ניט געקענט ענטפערען מיט דער זעלבער חוצפה ווי ער האט געענטפערט זיין ווייב.

נמשל

אפטמאָל, ווען א מענש זוכט צו נאַרען אנדערע, נאַרט ער בלויז זיך אליין.

135
די גרויסע שיסעל

א אינגעל איז געקומען פון חדר זעהר הונגעריג און האט געזאגט צו זיין מוטער: „מאמע, גיב מיר עסען!" די מוטער האט איהם געוואלט געבען עסען, אבער דערווייל האט זי דורכ'ן פענסטער געזעהן אז דער פאטער קומט א היים. האט זי גענומען א גרויסע שיסעל מיט א קאכלעפעל און האט גענומען איבערגיסען פון טאפ אין שיסעל אריין. דער אינגעל שטעהט נעבען איהר און ווארט. „גענוג, מאמע, דאס וועט זיין גענוג פאר מיר", האט ער געזאגט. אבער די מאמע האט ווייטער געגאסען. „מאמע, וואס דארף איך אזוי פיעל? ווי וועל איך דאס אלעס קענען אויפעסען?" האט דער אינגעל ווייטער געפרעגט. די מאמע האט ווייטער גע־גאסען און געזאגט: „נארעלע, דאס איז ניט אלעס פאר דיר. די שיסעל איז פאר דיר מיט'ן טאטען. א ביסעל וועסטו אבגיסען פאר זיך אויף א טעלער און א ביסעל וועט ער נעהמען צו זיך, אין זיין טעלער."

נמשל

ווען א איד זעהט אז ער האט הצלחה, עס הייסט א פולע שיסעל, מעהר ווי ער אליין קען פערברויכען, זאל ער וויסען אז דער אייבערשטער האט דאס צוגעשיקט ניט פאר איהם אליין, נאר אז ער זאל פון דער שיסעל אויך געבען צו די נוטע און פרומע, אין וועמענס זכות ער לעבט.

136
דעם זוהנ'ס טענה

ביי א רייכען מאן האט זיך פערזינדיגט א זוהן. האט איהם דער פאטער ארויסגעטריבען. דער זוהן האט זיך ארומגעשלעפט פון הויז צו הויז, גענעכטיגט אמאל ביי איינעם און אמאל ביי אן אנדערען. האט איהם איינער א שנארער. וואס געהט איבער די הייזער, געגעבען אן עצה: „ווילסט מיך פאלגען, דאן פערגעס אז דו ביזט א רייכען מאן'ס א זוהן, לאז זיך אוועק איבער דער וועלט און געה איבער די הייזער, אזוי ווי איך, וועסטו האבען געלד און עסען." דעם אינגעל איז די עצה געפעלען געווארען, און ער האט זיך געטראכט, אז אויב יא ארומגעהן איבער די הייזער, וועט ער טאקע אנפאנגען פון זיין אייגענער שטאדט, וואו אלע קענען איהם און וואו ער וועט זיכער קריגען שעהנע און גרעסערע נדבות. האט ער אנגעהויבען ארומצוגעהן איבער די הייזער פון זיין שטאדט, און ווען ער איז פערבייגעגאנגען זיין פאטער'ס הויז, האט ער זיך געטראכט, אז ער וועט אהין אויך אריינגעהן און קריגען א נדבה. איז ער אריין און זיך געשטעלט ביים טיהר. אבער ווען זיין פאטער האט איהם דערזעהן האט ער א געשריי געטאהן: „דו, אויסוואורף! ארויס פון מיין הויז!" האט דער אינגעל זיך צואוויינט און האט געזאגט: „אויב דו ווילסט אויף מיר קיין רחמנות ניט האבען, ווי א פאטער אויף זיין קינד, האב זשע כאטש מיט מיר מיטלייד, אזוי ווי דו האסט מיט פרעמדע מענשען וואס קומען ביי דיר בעטען דיין הילף."

נ מ ש ל

אזוי טענה'ן די אידען צום רבונו של עולם: אויב מיר

האבען זיך אַזוי פערזינדיגט, אַז דו ווילסט אונז ניט מעהר בעטראַכטען פאַר דיינע קינדער, טאַ האָב זשע אויף אונז רחמנות, אַזוי ווי אויף די גוים, ווען דו שיקסט צו זייער שפּייז און אַלעס וואָס זיי דאַרפען.

137

ער האָט „אויסגעפּידרט"

ביי איינעם איז געווען אַ אינגעל, אַ גרויסער עקשן, וואָס האָט אַלץ געוואָלט אונמעגליכע זאַכען, דעם טעלערעל פון הימעל. איינמאַל האָט דער אינגעל געזעהן ביי זיין פאַטער טייערע פּערל און בריליאַנטען. האָט דער אינגעל געבעטען אַז דער פאַטער זאָל איהם געבען אַ פּאָר פּערל אָדער אַ בריליאַנט. דער פאַטער האָט ניט געוואָלט געבען. האָט דער אינגעל אויסגעשריען: „איך בעשווער דיך, אַז דו וועסט מיר יאָ געבען!" דער אינגעל האָט געמיינט, ווייל ער האָט געשוואָרען וועט שוין זיין פאַטער איהם מוזען געבען. און דער פאַטער האָט איהם טאַקע געגעבען, אָבער ניט קיין פּערל און ניט קיין בריליאַנט, נאָר אַ פּאָר גוטע פּעטש. „נאַ דיר!" האָט דער פאַטער אויסגעשריען. „דו האָסט מיך בעשוואָרען אַז איך מוז דיר עפּעס געבען, טאַ גיב איך דיר!"

נמשל

אַזוי טרעפט עס אויך מיט רשעים, וואָס בעשווערען דעם אייבערשטען אַז ער זאָל זיי געבען זאַכען, גיט ער זיי — מכות!

138
דעם פּאַטערס כתב

איינער, אַ מיטעלער בעל־הבית, האָט פאַרלאָרען זיין הויז און אַלעס וואָס ער האָט פאַרמאָגט אין אַ שריפה. האָבען איהם דער רב און די בעלי־בתים פון שטאָדט געגעבען אַ „כתב", אַ בריעף, אין וועלכען עס איז געווען אויסגעשריבען אַז דער מאַן, וועלכער איז יעצט אַ נשרף און זעהר אָרים, איז אַ פיינער בעל־הבית, פון שעהנעם יחוס, אַ לערנער און אַן ארענטליכער מענש. איז דער נשרף מיט דעם כתב ארומגע־פאָהרען פון שטאָדט צו שטאָדט און וואו ער איז געקומען פלעגט ער בעזוכען די רייכע בעלי־בתים, און יעדער איינער פלעגט איהם געבען אַ שעהנע נדבה.

אזוי האָט ער אנגעזאַמעלט אַ ביסעל געלד, איז געקומען צוריק אין זיין שטעדטעל, האָט געעפענט אַ געשעפט און עס איז איהם אָוועק זעהר גוט. מיט דער צייט איז ער געוואָרען אַ גרויסער עושר.

ווען ער איז געוואָרען אַלט, האָט ער זיך גרייט געמאַכט אוועקצופאָהרען אין ארץ ישראל, אום דאָרט אויסצולעבען זיינע לעצטע ביסעל יאָהרען. איידער ער איז אוועקגעפאָהרען האָט ער צוטיילט דעם גרעסטען טייל פון זיין פערמעגען צו זיינע קינדער. זוכענדיג צווישען זיינע ווערטה־פּאַפּירען איז ער ארויפגעקומען אויף יענעם כתב וואָס זיינע שטאָדט־לייט האָבען איהם אַמאָל געגעבען, ער זאָל מיט דעם קענען ארום־פאָהרען קלייבען נדבות.

„וועמען זאָל איך דאָס געבען?" האָט דער פאַטער גע־פרעגט ביי זיינע קינדער.

די קינדער האָבען איבערגעקוקט דעם כתב און געלאַכט.

זיי זיינען געווען רייך — טא וואס טויג זיי אזא פאפיר?
אבער איינער פון זיי האט געזאגט:

„פאטער! מיר איז זעהר געפעלען וואס דער רב און די שטאדט־לייט שרייבען ווענען דיר. איך האף אז איך וועל קיינמאל ניט דארפען אנקומען צו צדקה, אבער אזא כתב איז דאך אמאל גוט צו צייגען מענשען אפילו אין גוטע אומ־שטענדען, און אגב — קיינער ווייס ניט וואס מארגען קען זיין."

נ מ ש ל

א גוטער נאמען קומט אימער צוניץ.

139

דער תלמיד און דער בעהעלפער

א רבי האט איינמאל בעמערקט אז איינער פון זיינע תלמידים איז זעהר אומעטיג און פערטראכט. זאגט ער צום אינגעל: „וואס איז דיר? ווארום ביזטו אזוי צוטראגען? האב איך דיר אפשר שלעכטס געטאהן?"

האט דער אינגעל געענטפערט:

„ניין, רבי, צו אייך האב גארנישט. איך האב אבער א הארץ אויף אייער בעהעלפער, ווייל ער איז זעהר שטרענג מיט מיר און איך האב פון איהם גרויסע צרות. איך טראכט מיר אלץ, ווען וועט שוין אמאל קומען א צייט אז איך זאל זיך קענען בעפרייען פון איהם?"

„דארפסט אליין וויסען, מיין קינד," האט דער מלמד ערקלעהרט, „אז דו וועסט קיינמאל זיך ניט בעפרייען פון דעם בעהעלפער סיידען די וועסט זיך שטארק נעהמען צום לערנען, מיט גרויס חשק, און דו וועסט פערשטעהן וואס דו לערנסט

אהן די הילף פון א בעהעלפער, און וועסט ניט דארפען אז ער זאל מיט דיר איבערלערנען א צווייטען און א דריטען מאל. אבער אזוי לאנג ווי דו פוילסט זיך אונטער און לערנסט אהן חשק, וועסטו מוזען אנקומען צו דעם בעהעלפער."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט מיט אונז געלערנט תורה ביים בארג סיני. און ווען מיר וואלטען די תורה געלערנט מיט חשק און געהיט אלעס וואס עס שטעהט אין דער תורה, וואלטען מיר ניט געדארפט אנקומען צו די רשעים, וואס טוהען אונז אן צרות צו דערמאנען אונז אז מיר זיינען אידען . . .

140

זיינע צוויי ווייבער

א מאן האט גענומען א פרוי פון א זעהר נידריגע משפחה, און אליין איז די פרוי געווען א שלעכטע און איהר אויפפיהר איז איהם געווען ניט צום הארצען, און האט איהם געמאכט צו חרפה פאר לייטען. דאך האט ער זי ליעב געהאט.

אין א צייט ארום איז די פרוי געשטארבען. האט דער מאן אויף זיך גענומען, אז יעצט זאל ער נעהמען א פרוי וואס זאל זיין פון א שעהנער משפחה, גוט און פרום. און ער האט זיין פערלאנג בעקומען. ער האט בעקומען א פיינע, ארענט־ליכע פרוי, און ער האט זי אויך שטארק ליעב בעקומען. דאך האט ער זיין ערשטע פרוי ניט געקענט פערגעסען, און גאנץ אפט פלעגט ער וועגען איהר ריידען פאר זיין צווייטע פרוי.

איינמאל, א שבת, אדער א יום־טוב, ווען זיין צווייטע

פרוי האט זיך אנגעטאהן און צוגעפוצט. האט ער צו איהר געזאגט: „ווייסט, מיין טייערע, אט אזוי ווי איך קוק דיך יעצט אן, ווי דו שיינסט און לייכסט, דאכט זיך מיר ווי מיין ערשטע פרוי, עליה השלום, איז פון קבר אויפגעשטאנען און זי שטעהט יעצט נעבען מיר.“

„וואס?“ האט די פרוי מיט כעס אויסגערופען. „דו פערגלייכסט מיר צו יענער מרשעת? אויב דו ליעבסט נאך יענע פרוי, דאן איז דאך א בעוויז אז דו ליעבסט מיך ניט, און אויב דו ליעבסט מיך, טא ווי קענסטו נאך ליעבען יענע מרשעת?“

נ מ ש ל

גוטעס און שלעכטעס קענען ניט געהן צוזאמען.

141
אַז מ׳גיט אַ נאַר אַ מתנה

איינער, א גרויסער קינסטלער, האט אויסגעארבייט מיט זיין שכל א וואונדערבארען קאסטען, וועלכער איז געווען זיכער פון פייער און גנבים, און קיינער, אויסער דעם בעל־הבית, האט איהם ניט געקענט עפענען. דריי אזעלכע קאס־טענס האט ער געמאכט און האט זיי פערטיילט צו דריי מענשען. איינער פון זיי איז געווען א באנקיר, האט ער דעם קאסטען אריינגעשטעלט אין זיין באנק און האט אין דעם בעהאלטען זיין געלד און אלע זיינע וויכטיגע פאפירען און וועקסלען. דער צווייטער איז געווען אן ארימאן, און אזוי ווי דער קאסטען האט איהם געשיינט צו זיין א ניצליכע זאך, האט ער אין דעם געהאלטען קארטאפעל. דער דריטער איז געווען א נאר, האט ער ניט געוואוסט צו וואס מען דארף

אזא קאסטען, האט ער איהם אוועקגעשטעלט ביי זיך אין הויף, וואו דער קאסטען איז פערראסט געווארען.

ווען דער קינסטלער האט זיך דערוואוסט וואס אלע דריי האבען געטאהן מיט די קאסטענס, האט ער פון דעם ערשטען געהאט גרויס נחת וואס ער האט געוואוסט ווי זיך צו בענוצען מיט דער שעהנער מתנה. אויף דעם צווייטען האט ער געהאט מיטלייד וואס ער האט גענומען אזא טייערע כלי און האט זיך מיט דעם בענוצט פאר אזא פשוט'ע זאך ווי קארטאפעל. אבער ער האט זיך געטרייסט וואס יענער האט דאך געמאכט עפעס א נוצען פון דעם קאסטען. אבער מיט דעם דריטען האט ער זיך ניט געקענט טרייסטען וואס פון אזא שעהנער מתנה האט ער קיין שום נוצען ניט געקענט מאכען.

נמשל

דער אייבערשטער האט דעם מענשען געגעבען שכל און פערשטאנד. דער צדיק בענוצט דעם שכל צו לערנען און צו פערשטעהן די גוטע וועגען אין וועלכע א מענש דארף זיך פיהרען אין לעבען. פון איהם האט דער אייבערשטער נחת. ווייל ער זעהט ווי דער צדיק מאכט א גוטען נוצען פון זיין חכמה. אן אנדערער ניט אוועק זיין שכל פאר געשעפט, פאר מאכען גרויסע פערמעגענס. אויף איהם האט דער אייבער־שטער רחמנות וואס ער נעהמט אזא טייערע זאך ווי חכמה און פארווענדעט עס אויף נארישקייטען. אבער דער אייבער־שטער טרייסט זיך דאך וואס דער מענש האט געמאכט כאטש עפעס א נוצען פון זיין שכל. אבער דער רשע, וואס לעבט ווי א נאר, אהן שכל, און פערדארבט זיין נשמה מיט זיין גוף צוזאמען, אויף איהם האט שוין דער אייבערשטער א גרויסען פערדרוס. דו האסט בעקומען אזא טייערע מתנה און דו ווארפסט עס ארויס און ווייסט גאר ניט וואס פאר א נוצען פון דעם צו מאכען.

142
דער מענש און זיין מזל

איינער וואס האט בעקומען א גרויסע ירושה פון זיינע עלטערן האט געוואלט אנפאנגען א נייעם געשעפט, אבער אזוי ווי ער האט געהאט זעהר ווייניג ערפאהרונג אין מסחר און קיין גרויסער חכם איז ער ניט געווען, האט ער געוואלט וויסען אויב ער איז א בר־מזל. איז ער אוועק צו א קארטענ־ווארפער פרעגען, אויב ער האט מזל. האט איהם דער קאר־טענווארפער אזוי געזאגט: „דו ווארט ביז דיין געבורטסטאג, און אין יענעם טאג זאלסטו שפיעלען קארטען. וועסטו גע־ווינען, איז א סימן אז דו האסט מזל; וועסטו פערשפיעלען, איז דאס א סימן אז דו ביזט געבוירען אהן מזל און דו דארפסט דעם נייעם געשעפט ניט אנפאנגען.“

דער נארישער יורש האט זיך קוים דערווארט אויף זיין געבורטסטאג, האט אויסגעזוכט עטליכע געניטע קארטענ־שפיעלער און האט זיך געזעצט מיט זיי שפיעלען. ער האט גלייך אנגעהויבען צו פערשפיעלען. האט עס איהם פער־דראסען, ניט אזוי די ביסעל געלד וואס ער האט פערלארען, נאר דער סימן אז ער האט קיין מזל ניט. האט ער גענומען ווייטער שפיעלען, אפשר וועט זיך זיין מזל בעסערען. האט ער ווידער פערלארען. און אזוי האט ער געשפיעלט און גע־שפיעלט ביז ער האט פערלארען זיין ירושה. נאכדעם האט ער געקלאגט: „ווארום האב איך קיין שכל ניט געהאט אויפ־צוהערען שפיעלען גלייך אין אנפאנג, נאכדעם ווי איך האב געזעהן אז איך קען ניט שפיעלען?“ . . .

נמשל

שכל איז פיעל וויכטיגער ווי מזל.

143
שלעכט געלערנט

א איד, אן עושר, האט איינמאל געזאגט צו זיין איידים וואס איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „שוין צייט אז דו זאלסט זיך לערנען מסחר. נעהם און פאהר אריבער אין לייפציג און ווער א סוחר פאר זיך!"

„אבער ווי קען איך פאהרען אין לייפציג, אז איך ווייס ניט וואס דארט צו טאהן און ווי מען פאנגט אן צו האנדלען?" האט דער איידים גע'טענה'ט.

„וואס איז דארט צו וויסען?" האט דער שווער געזאגט. „איך וועל דיר מיטגעבען געלד און דו פאהר און זעה וואס די אנדערע סוחרים טוהען, און דאס וואס זיי טהוען זאלסטו אויך טאהן."

דער איידים האט מיטגענומען א היבשע סומע געלד און איז אוועקגעפאהרען. די רייזע אין יענע צייטען איז געווען מיט פוהרען און האט זיך געצויגען זעהר לאנג. די ערשטע נאכט, אז ער האט זיך אבגעשטעלט אין אן אכסניא, האט ער זיך גענומען צוקוקען וואס אנדערע סוחרים טוהען. ער האט געזעהן אז זיי בעשטעלען פון דער קיך געבראטענע גענזלעך מיט ווארעניקעס און דערצו פלטשער וויין, האט ער אויך געטאהן דאס זעלבע. נאכדעם אז די סוחרים האבען זיך געזעצט שפיעלען קארטען, האט ער אויך געשפיעלט מיט זיי. אזוי האט ער אויך געטאהן אויף מארגען, ווען ער האט זיך אבגעשטעלט אין א צווייטער אכסניא אין אן אנדער שטאדט, און אזוי האט ער געטאהן אויף יעדער אכסניא, ביז ער איז אנגעקומען אין לייפציג.

ווען ער איז אנגעקומען אין לייפציג, האט ער א קוק

געטאָהן אין זיין בייטעל און דאָרט איז שוין ניט געווען קיין גאַנצער גילדען. ניט ער האָט געהאַט פאַרוואָס צו קויפען סחורה און ניט ער האָט געהאַט מיט וואָס צו פאָהרען אַהיים. האָט ער געשריבען צו זיין שווער, אַז ער זאָל איהם שיקען נאָך געלד, ווייל ער מוז עס נויטיג האָבען. ווען דער שווער האָט בעקומען דעם בריעף, האָט ער זיך שטאַרק געפרעהט. ער האָט געמיינט אַז זיין איידים האָט אנגעקויפט אַ סך סחורה, גוט און ביליג, און ער האָט איהם גלייך געשיקט געלד. ווען דער איידים האָט בעקומען דאָס געלד, איז ער געפאָהרען אַהיים און אויפ'ן וועג אַהיים האָט ער געטאָהן דאָס זעלבע: געגעסען און געטרונקען און געשפּיעלט אין קאָרטען, אַזוי ווי יענע סוחרים.

אבער ווען דער איידים איז געקומען אַהיים אָהן סחורה און אָהן געלד, האָט דער שווער גענומען מאַכען קולות. געוואָלדען: „דו, צולאָזענער יונג איינער! האָסט מיר אויסגעבראַכט אַ פערמעגענס מיט געלד און קיין סחורה האָסטו ניט געבראַכט!"

„וואָס ווילט איהר פון מיר?" האָט דער איידים גע'טענה'ט. „איהר האָט מיר אנגעזאָגט אַז איך זאָל קוקען אויף די אַנדערע סוחרים און אַז וואָס זיי טוהען זאָל איך אויך טאָהן. נו, האָב איך געטאָהן וואָס זיי האָבען געטאָהן."

„דו, פּרא אדם!" האָט דער שווער בייז אויסגערופען. „וואָס פערשטעהסטו ניט? יענע זיינען פריהער געווען אין לייפּציג, זיי האָבען דאָרט געמאַכט גאָלדענע געשעפטען, געמאַכט אַ גוטען קויף, האָבען זיי אויפ'ן וועג צוריק זיך ערלויבט אַ ביסעל פערגעניגען. אבער דו האָסט אנגעהויבען צו הוליען נאָך אין דער צייט ווען דו ביזט געווען טויזענד מייל ווייט פון לייפּציג!"

נ מ ש ל

אַזוי איז דער וועג צו דער תורה. אויב איינער וויל זיך

איינקויפען תורה און מעשים טובים, דארף ער אויפ׳ן וועג זיין צופריעדען איינצוקומען מיט ברויט און זאלץ און אויס־מיידען לוקסוסען. ערשט נאכדעם אז ער קויפט זיך שוין איין תורה און מעשים טובים, קען ער ערווארטען צו געניסען פערגניגענס און הנאה האבען. אנדערש איז אבער מיט אונזער היינטיגען דור. אין זייערע יונגע יאהרען, ווען זיי פאנגען ערשט אן די לאנגע רייזע, כאפען זיי זיך שוין צו אלע פער־גניגענס און ווילען נאר הוליען, בלייבען זיי אזוי ווי יענער איידים, אהן געלד און אהן סחורה — עס הייסט: אהן גע־זונד און אהן מעשים טובים.

144
די קלוגע צוואה

א גרויסער גביר וואס האט געהאט א סך געשעפטען און פאבריקען, האט דערצו געהאט א גרויסען וויינשענק וואו מען פלעגט אויך פערקויפען פיינע צובייסענס. דאס איז געווען דער איינציגער וויינשענק אין שטאדט. דער גביר האט געהאט צוויי זיהן. איינער איז געווען א שטילער און אן ארענטליכער. דער אנדערער איז געווען א פער־שווענדער און א זולל וסובא, וואס האט רק געהאלטען אין שכור׳ן און אין פרעסען.

ווען דער גביר איז שוין געווארען אלט האט ער גע־מאכט א צוואה. אלע זיינע פאבריקען און געשעפטען האט ער אבגעשריבען צו דעם נאר, דעם שכור און פרעסער. פאר דעם קלוגען און דעם ארענטליכען האט ער אבגעשריבען דעם וויינשענק.

האבען די נאהנטע פריינד פון דעם גביר איהם גע־פרעגט: „ווי קומט־עס אז דעם גרעסטען פערמעגען אייערען

האט איהר איבערגעלאזט צו דעם זולל וסובא, וואס פערשטעהט גאר ניט דעם ווערטה פון געלד, און פאר אייער גוטען זוהן, דעם פיינעם, דעם ארענטליכען, האט איהר איבערגעלאזט דעם וויינשענק?"

האט זיי דער גביר אזוי ערקלערט:

„וואס איך האב געטהאן האט איך געטהאן על פי שכל. ווען איך זאל איבערלאזען דעם וויינשענק צו מיין שלעכטען זוהן, ווייס איך אז אין א קורצער צייט וועט ער אלעם אויסטרינקען מיט זיינע חברה און די הויז וואו דער שענק געפינט זיך וועלען צונעהמען קרעדיטארען. דארום האב איך אנדערש געטהאן. דעם שענק האב איך איבערגעלאזט צו מיין גוטען זוהן, און צו מיין שלעכטען זוהן האב איך איבערגעלאזט מיינע פאבריקען מיט די קראמען. און אזוי ווי קיין אנדער שענק איז אין שטאדט ניטא וועט מיין שלעכטער זוהן מוזען פרעסען און זויפען מיט זיינע חברים ביי מיין גוטען זוהן. ממילא וועט ער ביי איהם אויסברייננען זיין גאנצען חלק ירושה, און מיין גוטער זוהן וועט האבען אי דעם שענק, אי די פאבריקען און די קראמען".

נ משל

דער צדיק האט ניט וואס מקנא צו זיין דעם רשע, וועלכער איז רייך. סוף כל סוף לאזט איבער דער רשע זיין פערמעגען אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט בלייבט ביים צדיק דעם רשע'ס חלק אויך.

145
פערקויפט זיין קעסט

אז איידעם איז געזעסען ביי זיין שווער אויף קעסט. דער שווער פלעגט איהם געבען צו עסען די טייערסטע מאכלים, אזוי ווי מען טוהט מיט אן איידים די ערשטע צייט באלד נאך דער חתונה. האט זיך דער איידעם געטראכט: יעצט, די ערשטע צייט, איז נאך די ליעבשאפט פון מיין שווער און שוויגער זעהר גרויס. אבער שפעטער וועלען זיי זיך צו מיר צוגעוואוינען און די ליעבשאפט וועט זיך אבקיה־לען, וועלען זיי שוין מיר מעהר ניט געבען אזעלכע טייערע מאכלים. איז בעסער אז איך זאל בעטעןביים שווער אז ער זאל מיר אויסצאהלען מיט מזומן געלד פאר די עטליכע יאהר קעסט וואס ער האט מיר נאך צו געבען, און איך וועל מיט דעם געלד מאכען א תכלית.

האט דער איידעם א רעד געטאהן מיט'ן שווער און דער שווער האט איהם אויסגעצאהלט, ניט לויט די עסענס וואס ער וואלט איהם געגעבען שפעטער, נאר לויט די טייערע עסען וואס ער האט איהם געגעבען יעצט, אין אנפאנג.

נמשל

א צדיק, ווען ער איז נאך יונג, לערנט ער מיט חשק און מיט גרויס ליעבשאפט. אבער ער טראכט זיך אימער: ווער ווייס, אפשר אז איך וועל ווערען עלטער און שוואכער וועל איך ניט קענען אזוי פיעל לערנען. און ער פלייסט זיך צו לערנען וואס מעהר ווען ער איז נאך יונג. און דער־פאר רעכענט איהם צו דער אייבערשטער זיין גאנצען שכר פון אנפאנג אן, אזוי ווי ער וואלט געלערנט יאהרען און

יאהרען, גראדע אזוי ווי יענער אידים וואס האט בעקומען אויסגעצאהלט פאר זיין קעסט אין פאראויס.

146
ווען דער זאַטער גלויבט דעַם הונגעריגען

שפעט ביי נאכט האט אַן ארימאַן אנגעקלאפט אין טיהר פון א רייכען מאַן. פון דעם טומעל האבען זיך אויפגעכאפט די דיענער מיט דעם בעל־הבית. אז מען האט דעם ארימאַן אריינגעלאזען אין הויז האט ער געבעטען עסען, ווייל ער האט שוין צוויי טעג גארנישט געהאט אין מויל. אבער דער בעל הבית איז געווען אזוי בייז דערפאר וואס דער ארימאַן האט איהם אויפגעוועקט פון שלאף, דאס ער האט דעם ארימאַן געהייסען ארויסווארפען.

אויף מארגען איז געווען א תענית. האט דער רייכער מאַן אויך געפאסט. אין אווענד, נאכ׳ן תענית, האט דער עושר געשיקט רופען דעם ארימאַן, ער זאל מיט איהם עסען צוזאמען. און ווארום איז דער רייכער מאַן מיט אמאל געווארען אזוי גוט? ווייל דורך דעם תענית האט ער דערפיהלט וואס עס הייסט הונגעריג זיין און ער האט רחמנות בעקומען אויף דעם ארימאַן.

נ מ ש ל

נאר דער וואס האט אליין געהונגערט קען פערשטעהן די ליידען פון דעם הונגעריגען ארימאַן.

147
די צוויי ברידער

צוויי ברידער האבען געוואוינט אין איין שטאדט, איי־
נער האט געהאט א גרויסען הויף פון וועלכען ער האט גע־
האט א סך פרנסה און האט געלעבט זעהר ברייט, און דער
אנדערער האט געהאט א קליינע הייזעל, א חורבה, און האט
קוים פערדיענט אויף טרוקען ברויט. איינמאל האט זיך
געמאכט אן אונגליק, דעם ארימאן'ס צובראכענע הייזעל
האט אבגעברענט און ער איז געבליבען מיט גארנישט. מענ־
שען האבען רחמנות בעקומען, און ווייל זיי האבען געוואוסט
אז דער רייכער ברודער איז ניט קיין געבער, האבען זיי דעם
ארימאן געשטיצט מיט געלד. יעדער איינער וואס פלעגט
איהם זעהן פלעגט איהם שענקען א נדבה. און אז אין זיין
שטאדט האט ער מעהר ניט געקענט קריגען קיין געבער,
האט דער ארימאן גענומען ביים רב א כתב אז ער איז א
נשרף, און איז מיט דעם כתב ארומגעפאהרען איבער דער
מדינה, און האט אנגעקליבען א פערמעגענס. איינמאל, אז
ער איז געקומען אויף יום טוב אהיים, האט צו איהם דער
רייכער ברודער געזאגט:

„יעצט, אז דו האסט שוין אנגעקליבען א סך געלד,
און ביזט שוין אזוי רייך ווי איך, און אפשר רייכער, וואלט
געווען א שכל אז דו זאלסט זיך אויסבויען א גרויסען הויף
ווי מיינער און האבען פרנסה בכבוד, און ניט ארומפאהרען
און שנארען".

„ניין", האט דער אנדערער געענטפערט, „איך האב
יעצט א טייערע פרנסה ביי זיך און איך וועל זי ניט
ארויסלאזען פון האנד. יעצט, ווען איך דארף דיך ניט מיט

דיין הילף קומסטו מיר געבעו עצות, אבער וואו ביזטו געוועז וועז איך האב יא געדארפט האבען דיין הילף?"

נ מ ש ל

אט אזוי זיינען מאנכע מענשען. איז א נויט ווילען זיי אפילו אן איינעם ברודער ניט העלפען, אבער אז יענער ווערט א מצליח קומען זיי איהם געבען עצות.

148
דער אָרימער שותף

א רייכער סוחר האט צוגענומען צו זיך פאר א שותף אן ארימען יונגען מאן וועלכער איז געוועזן א געניטער געשעפטס מאן. אלעס וואס דער יונגער מאן האט אריינגעלייגט אין געשעפט איז זיין ביסעל שכל, דען קיין געלד האט ער ניט געהאט. דערפאר אבער האט ער פערשטאנען דעם געשעפט בעסער פון דעם רייכען. דער ארימער שותף האט געהאט א ווייב וואס האט שטארק מקנא געוועזן דעם רייכען שותף'ס פרוי, דערפאר וואס יענע האט געהאט א סך שעהנע קליידער און פיעל ציערונג. האט זי אלץ גע'טענה'ט צו איהר מאן: „זאג מיר וואס פאר א שותף ביזטו? אז יענעמ'ס ווייב האט אזעלכע שעהנע קליידער און דימאנטען און בריליאנטען, און איך גיה ארום ווי א שלעפערקע! אט דאס הייסט ביי דיר שותפות?"

די פרוי האט ניט געוואלט הערען איהר מאן'ס טענה אז ער קריגט בלויז צעהן פראצענט פון דעם ריינעם פערדיענסט וואס דער געשעפט טראגט איין. זי האט ניט געוואלט וויסען פון דעם. „א שותף איז א שותף!" האט זי גע'טענה'ט. „דו האסט א קראם אנגעלאדען מיט כל טוב

און מאכסט גוטע געשעפטען, און דיין שותפ'ס ווייב געהט ארום ווי א פרינצעסין און האט פון פויגעל מילך, און פאר דיין ווייב קענסטו ניט קויפען אפילו א בראסלעטעל!"

איז דער ארימער שותף געקומען צו דעם רייכען און געזאגט:

„איך פערלאנג אז מיר זאלען היינט מאכען א חשבון און זעהן וואס איך האב אין דעם געשעפט און וואס איז אייער חלק"

„איך פערשטעה אייך ניט", האט דער רייכער שותף זיך געוואונדערט. „וואס איז אייך פלוצים איינגעפאלען צו פאדערען חשבון?"

„איך וועל דאס אייך ערקלערען", האט דער ארימער שותף געענטפערט. „איך וויל מאכען א חשבון ניט ווייל איך וויל וויסען וויפיעל איך פערמאג אין דעם געשעפט, נאר וויפיעל איך פערמאג ניט. זאל מיין פרוי, די מרשעת, טאקע זעהן און הערען אז די סחורה איז ניט מיינס, און זאל זי זיך ניט איינריידען אז איך בין א גביר און זי איז א גבירה".

נמשל

דער מענש ווייס אז זיינע יאהרען אויף דער וועלט זיינען געצעהלטע און ער דארף זיי ניט פערברייינגען אין נארישקייטען. אבער דער יצר הרע קומט און זוכט איהם איינצוריידען מיט פאלשע חשבונות אז ער האט נאך יאהרען און יאהרען צו לעבען, צו זינדיגען און טאהן תשובה. דער־פאר האט דוד המלך געבעטען: „הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא". דוד האט געוואלט וויסען ניט ווי פיעל, נאר ווי וועניג ער האט נאך צו לעבען.

149
אַ קבצנ׳ישער גביר

אַז אָרימאַן איז פאַר אַ לאַנגע צייט געגאַנגען איבער די הייזער. נאָכדעם אַז ער האָט אָנגעקליבען אַ ביסעל געלד, האָט ער זיך בעזעצט אין אַ קליין שטעדטעל און האָט דאָרט אָנגעהויבען צו שפּיעלען די ראָלע פון אַ נגיד, אַ בעל גאוה, און האָט כסדר זיך בעריהמט מיט זיינע עשירות.

איינמאָל איז אין דער שטעדטעל אָנגעקומען אַ מאַן וואָס האָט דעם נייעם גביר דערקענט, און הערענדיג ווי ער בעריהמט זיך מיט זיינע עשירות האָט ער צו איהם געזאָגט: „דו נאַר איינער! אַז דו פלעגסט אַרומגעהן איבער די הייזער ביזטו געוואוינט געווען צו צעהלען דיין פערמעגען אויף גראָשענס, אַז דו האָסט געהאַט דריי רובעל האָסטו ביי זיך גערעכענט אַז דו האָסט דריי הונדערט קאָפּיקעס. און יעצט מסתמא זיינען דיינע הונדערטער און דיינע טויזענדער אויך אויף קאָפּיקעס און גראָשענס. אָבער רעכען צוזאַמען דיינע קאָפּיקעס אויף רובעלס, וועסטו זעהן אַז דו ביזט אי אַ קבצן, אי אַ שוטה".

נמשל

אַזוי בעריהמט זיך אָפט אַ רשע מיט זיינע צדקות. ער רעדט אַ סך, אָבער גיט ווייניג.

150
אַן אומזיסטער געוויין

צוויי אידען זיינען געשטאַנען יום כפור אין שוהל און געבעטען און געוויינט. איינער איז געווען אַן ארימאַן און דער אנדערער—אַ גביר. דער ארימאַן האט געבעטען: „רבונו של עולם! דו ווייסט דאך וואס פאר אַ גרויסער אביון איך בין. מיין ווייב און מיינע קינדער ליידען הונגער. זיי האָבען אויף זיך ניט קיין גאַנצען בגד. זיי געהען ארום באָרפוס. איך בעט דיך, רבונו של עולם, שיק מיר צו אויפ'ן נייעם יאהר אַ ביסעל פרנסה, כדי מיין ווייב און מיינע קינדער זאָלען ניט ליידען אזוי פיעל נויטה".

און דער גביר האט געבעטען: „רבונו של עולם! אמת, דו האסט מיר געגעבען פרנסה מיט אַ פולער האנד, איך מאַך גוטע געשעפטען. מיר פעהלט קיין זאך נים. מיין ווייב און מיינע קינדער האבען אַלעס פון דאס בעסטע. אבער, רבונו של עולם, עס איז דאַ נאָך אַ גביר וואס שטעהט דאַ אין מזרח וואנט, און ער איז אַ סך רייכער פון מיר. פרעג איך דיך, פאר וואס קומט איהם אז ער זאָל האבען אזוי פיעל, נאָך מעהר פון מיר? וועה איז מיר! מיין הארץ פּלאַצט דאך פאר קנאה..."

עס פערשטעהט זיך אז צו דעם ארימאַן'ס געוויין האט זיך דער אייבערשטער צוגעהערט און האט איהם געהאָלפען. אבער צום גביר האט ער געזאָגט: „אַז דו קענסט וויינען אומזיסט און אומנישט, וועל איך מאַכען אזוי אַז דו זאָלסט טאַקע האבען פאר וואס צו וויינען". און אויפ'ן נייעם יאהר איז דער גביר געוואָרען אַן ארימאַן.

נמשל

די אידען אין מדבר האבען געהאט דעם מן און די ענני כבוד. גרויסע נסים זיינען זיי געשעהן, און דאך זיינען זיי געווען אונצופריעדען און האבען געוויינט, זיך פערבייגקט נאך מצרים. האט צו זיי דער אייבערשטער געזאגט: „איהר וויינט יעצט אומזיסט, וועל איך שפעטער מאכען אז איהר זאלט אין דעם זעלבען טאג האבען פאר וואס צו וויינען, אויף אן אמת.“ און אין דעם טאג איז שפעטער חרוב געווארען דער בית המקדש.

151
דער רייכער אביון

א סוחר האט אנגענומען א כך סחורה אויף קרעדיט און האט ניט געוואלט בעצאהלען. האבען איהם די קרעדי־טארען געלאדען אין געריכט. דער סוחר האט זיך בעראטהען מיט זיינע פריינד וואס צו טאהן, האבען זיי איהם א עצה געגעבען אז ער זאל שווערען אין געריכט אז ער האט ניט מיט וואס צו בעצאהלען וועט איהם דער ריכטער פריי לא־זען. דעם סוחר איז די עצה שטארק געפעלען געווארען און ער איז אוועק אהיים מיט א פרעהליכען געמיטה וואס ער וועט איינשפארען צו צאהלען א גרויסע סומע געלד.

אין דעם טאג וואס ער האט געדארפט געהן אין געריכט האט ער זיך צוגעפוצט אין זיינע בעסטע קליידער און האט אנגעטאהן א טייערען פוטער. ער האט אויך געלאזט איינ־שפאנען זיינע בעסטע פערד אין אן עלעגאנטער קארעטע, און האט זיך געלאזט צום געריכט. „וואס טוהסטו, דו נאר!“ האט זיין פרוי אויף איהם זיך צושריען. „האסט זיך צוגע־

פוצט ווי א גראף און דו געהסט שווערען אז דו ביזט אז ארימאן — מען וועט דאך דיין שבועה ניט גלויבען. אויב דו ווילסט אז מען זאל דיר גלויבען זאלסטו אנטאהן דיינע אלטע קליידער און א פאר צוריסענע שיך, און איז געריכט זאלסטו געהן צופוס ווי אן ארימאן — אט דאן וועט מען גלויבען דיין שבועה".

נמשל

עס זיינען דא אזעלכע „אנזעצער" וואס אז עס קומט זיי אוים צו געבען צדקה זאגען זיי אז זיי קענען ניט געבען, אבער פאר זיך אליין האבען זיי מעהר ווי גענוג.

152

אַ גנב מאַכט אַן אָנשטעל

א רייכער פריץ, וואס האט געהאט א סך גיטער, פעלדער און גערטנער, האט צוגעטיילט די ארבייט זיינע ארבייטער, די דארפסלייט, אז זיי זאלען טאהן די גאנצע ארבייט, אקערען, זייהען און פלאנצען, און ווען די תבואות פלעגען ווערען פערטיג, פלעגען זיי דאס אראבנעהמען פון די פעלדער און ברייגנען אין דעם פריצ'ס שייערען. קיינער פלעגט ביי זיי ניט צעהלען, קיינער פלעגט ביי זיי ניט פאַ־דערען קיין חשבון. יעדער ארבייטער איז געווען בעגלויבט, אז וואס ער נעהמט אראב פון די פעלדער ברענגט ער צום פריץ.

די ארבייט איז געווען פערטיילט צו יעדען לויט זיינע קרעפטען, אדער פעהיגקייטען. א יונגער מאן וואס איז גע־ווען געזונד און שטארק האט בעקומען צוויי פעלדער צו בעארבייטען. און אמאל גאנצע דריי. אז עלטערער מענש

האט בעקומען בלויז איין פעלד. אזוי האט עס זיך געפיהרט פאר א לאנגע צייט.

איינמאל איז צום פריץ געקומען איינער פון זיינע קנעכט, אז עלטערער מענש, וועמען מען האט געגעבען בלויז איין פעלד צו בעארבייטען און האט געזאגט: „אדוני פריץ! איך האב ניט גענוג ארבייט. דו האסט מיר געגעבען בלויז איין פעלד, אבער איך פיהל אז איך וואלט געקענט בעאר־בייטען צוויי פעלדער. טא, היים מיר געבען נאך א פעלד. מיט וואס בין איך ערגער פון אנדערע וואס האבען צוויי און דריי פעלדער צו בעארבייטען?"

ווען דער פריץ האט איהם אויסגעהערט, האט ער גע־ענטפערט:

„פון דעם וואס דו בעטסט אזוי שטארק מעהר ארבייט פערשטעה איך דו ביזט א גנב! איך וועל ביי דיר די איין פעלד אויך אוועקנעהמען. וועלכער מענש געהט עס בעטען מעהר ארבייט ווי מען לייגט אויף איהם ארויף? דערפון פערשטעה איך וואס דיין כונה איז. אז דו וועסט האבען מיט א פעלד מעהר וועסטו קענען מעהר גנב'ענען".

נמשל

אזוי האט משה געזאגט צו קורח'ן און זיין באנדע: ניט גענוג וואס איהר זייט לויים און דער אייבערשטער האט אייך געשטעלט העכער פון אנדערע אידען און געגעבען אייך אן אמט אין משכן, ווילט איהר נאך מעהר פפליכטען אויף זיך, איהר ווילט אויך האבען כהונה! דערפון פערשטעהט מען אז אייער צוועק איז בלויז צו האבען אן אייגענעם נוצען פון דעם.

153
ער האָט געוואָלט אַפּעטיט

אַ גרויסער נגיד איז געווען בעוואוסט פאַר אַ מכניס אורח. ווער עס פלעגט קומען צו איהם אין הויז אַ הונגע־ריגער פלעגט ער אַרויס אַ זאַטער.

איינמאָל איז צו איהם געקומען אַן אורח. האָט איהם דער נגיד אַוועקגעזעצט צום טיש מיט די אַנדערע אורחים און איהם געבעטען עסען. האָט דער אורח געזאָגט: „דער־ווייל בין איך ניט הונגעריג, נאָר אַז איהר וועט מיר געבען אַ שנאַפּס וועל איך מסתמא קריגען אַפּעטיט." האָט איהם דער נגיד געענטפערט:

„מיין שטייגער איז זאַט צו מאַכען די הונגעריגע, אָבער ניט הונגעריג צו מאַכען די זאַטע. און צו וואָס זאָל איך דיך מאַכען הונגעריג, אַז דו ווילסט ניט עסען?"

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האָט ליעב צו געבען דעם מענשען וויפיעל עס איז איהם נויטיג, אָבער עס זיינען דאָ מענשען וואָס ווען זיי האָבען אַ ביסעל ווילען זיי מעהר, און ווען זיי קריגען מעהר ווילען זיי אַ סך מעהר. אָט דיזע זיינען אַזוי ווי יענער וואָס זוכט צו ווערען הונגעריג, כדי ער זאָל קענען עסען.

154
דעם אלטענס פאלאסט

א רייכער מאן האט געהאט א גרויסען מויער, א זעלטען שעהנע געביידע, א ריכטיגער פאלאסט. מענשען פלעגען קו־מען פון דער גאנצער מדינה אנצוקוקען די שעהנע געביידע. ווען דער רייכער מאן איז שוין געווען אויף דער עלטער האט אויסגעבראכען א גרויסער פייער און האט דעם פאלאסט חרוב געמאכט. עס איז מעהר ניט פערבליבען ווי א פליגעל פון דער געביידע, און דארט אין איין־איינציגען צימער, אין גרויס ענגשאפט, האט דער אלטער געמוזט זיך אויפהאלטען מיט זיין פאמיליע.

ביי דעם אלטען איז געווען א קליינער אינגעלע, א מיזשיניק, און דער מיזשיניק האט זיך איינמאל צואויינט פאר'ן פאטער און האט געזאגט: „טייערער פאטער! פאר־וואס בעמיהסטו זיך ניט צוריק אויפצובויען דיין הויז און מאכען אז דיין פאלאסט זאל זיין אזוי שעהן ווי אמאל?“ האט דער אלטער געענטפערט:

„מיין קינד! די ארבייט איז זעהר א גרויסע און א שווערע, און איך בין שוין אלט און שוואך. איך קען אויף זיך ניט אננעהמען אזא ארבייט, ווייל איך ווייס ניט ווי לאנג איך האב נאך צו לעבען. פאר מיינע ביסעל יאהרען איז די וואוינונג וואס איך האב שוין גענוג . . .“

ווען דער אינגעל האט געהערט די רייד האט ער זיך נאך מעהר צואויינט, און ער האט געזאגט צום פאטער: „דאס וואס דו האסט געזאגט איז אן אויסרייד פאר דיר אליין, דיך אליין צו בערוהיגען מיט אזא תירוץ, אז דו

ביזט שוין אַ אַלטער מאַן און דו ווייסט ניט ווי לאַנג דו וועסט נאָך לעבען. אָבער דו דאַרפסט רחמנות האָבען אויף מיינע יונגע יאָהרען. איך הויב ערשט אָן צו לעבען אויף דער וועלט, און ווארום זאָל איך זיין אָהן אַ היים? ווארום זאָל איך ניט צוריק קריגען דעם שעהנעם פּאַלאַסט אין וועלכען איך בין געבוירען געוואָרען?"

נמשל

אמאָל זיינען מיר געווען זעהר רייך און מיר האָבען געהאַט אַ גרויסען פּאַלאַסט, אַ בית המקדש, וואָס איז געווען דער וואונדער פון דער גאַנצער וועלט. נאָכדעם האָט דער פּאַלאַסט אָבגעברענט, און מיר זיינען געוואָרען אָרים און דערוויייטערט פון אונזער לאַנד און אונזער גרויסקייט. די עלטערע מענשען וואָס געפינען זיך אין אונזער דור קענען זיך טראַכטען: צו וואָס לוינט עס זיך אונז אוועקצוגעבען אונזערע כחות און זיך בעמיהען צוריק צו בויען אונזער פּאַלאַסט און צוריק צו קריגען אונזער לאַנד? וויפיעל האָבען מיר נאָך צו לעבען? אָבער איהר, אידישע יוגענד, ווי קענט איהר געדולדיג פערטראָגען דעם גלות און צוזעהן די צרות וואָס אידען ליידען איבעראַל? אויף אייך ליגט דער חוב צו בעטען דעם אייבערשטען און זיך אַליין אויך צו בעמיהען אַז מיר זאָלען צוריק קריגען אונזער לאַנד, און אונזער פּאַ־לאַסט זאָל ווידער אויפגעבויט ווערען."

155
ער דאַרף ניט קיין פּאַספּאָרט

א שעהנער בעל־הבית, וועלכער איז בלינד געוואָרען, איז אַרויסגעפאָהרען איבער דער וועלט קלייבען נדבות. און ער האָט אַרויסגענומען אַ פּאַספּאָרט, אַז ער זאָל מעגען אַריבערגעהן דעם גרעניץ און פאָהרען אויך אין אויסלאַנד. דער בלינדער האָט מיט זיך געהאַט אַ משרת, וועלכער פלעגט איהם פיהרען. ווען ער איז געקומען צום גרעניץ האָט מען ביי איהם געפרעגט אַ פּאַספּאָרט. האָט ער אַרויסגענומען און געצייגט. האָט איהם דער גרעניץ־וועכטער געפרעגט: „דאָס איז ד י י ן פּאַספּאָרט, אָבער וואו איז אַ פּאַספּאָרט פאַר דיין משרת?“

„דער פּאַספּאָרט איז אויך פאַר מיין משרת,“ האָט דער בלינדער געענטפערט. „אָט לעזט עס איבער וועט איהר זעהן אַז מיין משרת איז אויך אַריינגערעכענט אין דעם פּאַספּאָרט. לעזט עס אַז איך זאָל עס אויך הערען.“

דער גרעניץ־וועכטער האָט עס גענומען לעזען אויפ'ן קול: „דער פּאַספּאָרט איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צו יענעם, דער זוהן פון יענעם, און זיין פאַמיליען־נאָמען איז אַזוי און אַזוי. ער איז אַלט אַזוי פיעל און אַזוי פיעל. ער קומט פון דער און דער שטאָדט. ער איז אַ בלינדער—“

„גענוג!“ האָט דער בלינדער איבערגעהאַקט. „עס איז אייך פערשפּאַרט ווייטער צו לעזען. ווייבאַלד עס שטעהט אַז איך בין אַ בלינדער, פערשטעהט זיך שוין ממילא אַז איך האָב אַ פיהרער. דען ווי קען אַ בלינדער פאָהרען אַליין, אָהן אַ פיהרער?“

נ מ ש ל

די תורה האָט געזאָגט „את ד׳ אלקיך תירא,“ פאַר גאָט, דיין האַר, זאָלסטו האָבען מורא. רבי עקיבא האָט גע׳דרשנ׳ט אז דער וואָרט „את“ מיינט די תלמידי חכמים, עס הייסט אז פאַר א תלמיד חכם דאַרף מען מורא האָבען, אזוי ווי פאַר דעם אייבערשטען. און עס איז גאָר ניט נויטיג געווען אַז די תורה זאָל זאָגען דייטליך אַז מען דאַרף מורא האָבען פאַר א תלמיד חכם, ווייל דער תלמיד חכם איז דאָך דער פיהרער וואָס פיהרט אונז, מענשען, אין אייבערשטענס וועגען און אָהן איהם קענען מיר ניט געהן.

156
אַ נגיד צווישען גבירים

אין א קליין שטעדטעל האָט אמאָל געלעבט אַ נגיד וואָס האָט פערמאָגט זיינע הונדערט רענדלעך. אין זיין שטעדטעל האָט ער זיך גערעכענט פאַר דעם רייכסטען מאַן און אַלע האָבען איהם געשמייכעלט און אַלע האָבען איהם אָבגעגעבען כבוד. האָט ער זיך איינמאָל בערעכענט אז ער וועט אריבערציהען אין אַ גרויסער שטאָדט. דאָרט זיינען דאָך אַ סך מענשען, וועט ער האָבען מעהר כבוד. אָבער ווען ער איז געקומען אין דער גרויסער שטאָדט האָט ער אויסגע-פונען אַז דאָרט וואוינען גרויסע גבירים, וואָס געגען זיי איז ער אַ קבצן, אַן אָרימאַן . . .

נ מ ש ל

דער וואָס קריכט ניט צו הויך וועט ניט פאַלען נידעריג.

157
זיי האָבען געזוכט פּרנסה

צוויי מענשען זיינען געפאָהרען אין וועג זוכען פּרנסה. אין אַן אַכסניא האָבען זיי זיך צוזאַמענגעטראָפען און האָבען זיך צורעדט. איינער איז געווען אַ דאָקטאָר, וואָס איז געפאָהרען זוכען אַ שטאָדט וואו ער זאָל קענען האָבען פּראַקטיקע, און דער אַנדערער איז געווען אַ קוכער, וואָס האָט געזוכט אַן אָרט וואו צו עפענען אַ רעסטאָראַן. זאָגט דער דאָקטאָר צום קוכער: „אַז מיר האָבען זיך שוין צוזאַמענגעטראָפען אין איין וועג, לאָמיר זיך בעזעצען אין איין שטאָדט."

„ניין, דאָס טויג ניט," האָט דער קוכער געזאָגט, „ווייל איהר דאַרפט האָבען אַ שטאָדט וואו עס געפינען זיך אַ סך קראַנקע און שוואַכע מענשען, אָבער איך דאַרף האָבען געזונטע און שטאַרקע מענשען, וואָס האָבען אַ גרויסען אַפּעטיט און קענען אַ סך עסען."

„עס מאַכט ניט," האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, „אַז איהר וועט קאָכען וועל איך שוין זיין בעזאָרגט מיט חולאים . . ."

נמשל

אזוי לאַנג ווי דער מענש האַלט זיך אַז ביי זיינע תאוות וועט איהם קיין תשובה ניט העלפען. דער יצר הרע וועט איהם ווידער בעהערשען.

158
אויף פרעמדע איז ער ניט קארג

א פאָטער איז איינמאָל געפאָהרען אין וועג וועגען מסחר און ער האָט מיטגענומען זיין איינגעל. ווען זיי זיינען אנגעקומען אויף אַן אכסניא, איז דער פאָטער אריינגעפאָהרען אין הויף אויסשפּאַנען די פערד און זיי געבען עסען, און צו זיין זוהן האָט ער געזאָגט: „דו געה אריין אין אכסניא און פרעג וואָס זיי האָבען צו עסען.“ דער איינגעל איז אריינגעקומען און געפרעגט, האָט מען איהם אויסגערעכענט א לאַנגען צעטעל פון גוטע מאכלים, ווי געבראָטענע קאַטשקע, לעבערלעך, גענזענע גריבענעס, פלאָדען, קאָמפּאָט און נאָך אַזעלכעס. דער איינגעל האָט געהייסען די אַלע מאכלים גרייטען צום טיש.

ווען דער פאָטער איז אריין אין הויז און האָט דערזעהן די גרויסע סעודה וואָס איז אנגעגרייט אויפ'ן טיש, האָט ער זיך געוואונדערט, אָבער ער האָט געשוויגען און האָט קיין וואָרט ניט געזאָגט. האָבען זיי אָבגעגעסען, אָבגעבענשט, בעצאָהלט דעם בעל־הבית וויפיעל עס האָט איהם געקומט, און גלייך נאָך דעם מאָהלצייט האָט דער פאָטער איינגעשפּאַנט די פערד און איז אוועקגעפאָהרען ווייטער, כאָטש עס איז שוין געווען שטאַרק פינסטער, אַזוי ווי ער וואָלט פון דאָרט געלאָפען.

דער איינגעל איז געזעסען אין וואָגען און געקרעכצעט. „וואָס איז דיר?“ האָט דער פאָטער געפרעגט. און דער איינגעל האָט געענטפערט: „נאָך אַזאַ מאָהלצייט ווילט זיך שלאָפען, און שלאָפען אין וואָגען קען איך ניט, ווייל איך בין צו דעם ניט געוואוינט.“

„מיין זוהן, האט דער פאטער געזאגט, „דו האסט גע־מאכט א פעהלער וואס דו האסט בעשטעלט אזא גרויסע סעודה, ווייל פון דעם שלעפערט זיך מיר אויך. אז מען פאהרט אין וועג דארף מען עסען גאנץ לייכטע אכילות. און פערגעס ניט, מיין קינד, אז דער וועג איז נאך א ווייטער. מיר האבען נאך פיעל צו פאהרען.“

אזוי ווי זיי זיינען געפאהרען ווייטער, זיינען זיי אנ־געקומען אין א דארף, און דארט איז געווען א ברית אין דער הויז פון א אידישען ארענדאר. גראדע האבען אויסגעפעהלט צוויי מענשען צום מנין. האט מען געבעטען דעם סוחר מיט זיין אינגעל, אז זיי זאלען פערבלייבען אויפ'ן ברית. דער סוחר האט זיך ניט געלאזט בעטען און האט זיך אבגעשטעלט. צו דער סעודה האט מען דערלאנגט טייערע מאכלים, טאקע פון אל דאס גוטס, עס האט ניט געפעהלט פון פויגעל־מילך. דער סוחר האט געגעסען מיט גרוים אפעטיט און געהייסען זיין אינגעל אויך עסען, ניט געזשאלעוועט. האט דער אינגעל געפרעגט א קשיא:

„טאטע! דו האסט דאך מיר ערשט היינט געזאגט אז אין וועג דארף מען א סך ניט עסען און נאר לייכטע מאכלים, טא פארוואס עסטו יעצט אזוי פיעל און דו הייסט מיר אויך עסען א כך?“

„פערשטעהסטו מיך אזוי, מיין זוהן,“ האט דער פאטער ערקלערט, „מיר קענען פון דאנען סאי־ווי גלייך ניט אוועק־פאהרען. מיר מוזען דאך דא א ביסעל פערבלייבען. און אז עס מאכט זיך אונז דערצו אזא גוטע סעודה'לע, וואס קאסט אונז קיין געלד ניט, טא וואס קענען מיר אנווערען? מיט דיר איז אבער געווען גאנץ אנדערש. דיין סעודה האט מיר געקאסט א שעהנע מטבע . . .“

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט דעם אידען אנגעזאגט „ובחרת

בחיים," דאָס מיינט זאָלסט זיך נעהמען פון דער וועלט זויפיעל עס איז דיר געגוג אויף צו לעבען. אָבער טאָמער ווילסטו נעהמען פון דער וועלט אַלערליי פערגניגענס און תאוות, וואָס זיינען גאָר ניט נויטיג פאַר דיר, זאָלסטו וויסען אַז דו ביזט אויף אַ רייזע און דער איבערפּאַקען זיך וועט דיר שאַדען טאָהן, און אויסער דעם וועסטו דאַרפען גוט בעצאָהלען פאַר די פערגניגענס . . .

159

דער גרויסער טאָפּ

אַז אַלטער סוחר האָט איינמאָל געדאַרפט פאָהרען צוזאַמען מיט זיינע צעהן זיהן אויפ'ן ים. אין דער היים האָט דער סוחר געהאַט ביי זיך אַ סך קוכערס און משרתים, אָבער אויף דער רייזע האָט ער זיי ניט געוואָלט מיטנעהמען, ווייל עס וואָלט איהם צו טייער געקאָסט. דער אַלטער אַליין האָט קאָכען ניט געקענט, נאָר ער האָט זיך פערלאָזען אַז דער עלטסטער פון זיינע זיהן וועט קאָכען אויפ'ן שיף, כדי זיי זאָלען ניט דאַרפען עסען טרפות, און ער וועט קאָכען פאַר איהם און פאַר די אַנדערע קינדער, וועלכע זיינען געוועזען נאָך צו קליין.

דער פאָטער האָט בעמערקט אַז דער עלטסטער זוהן האָט ניט שטאַרק ליעב זיינע אינגערע ברידער, האָט ער מורא געהאַט, טאָמער וועט דער זוהן וועלען זיי טאָהן צו להכעים און ניט קאָכען פאַר זיי.

וואָס האָט דער אַלטער געטאָהן? איידער זיי האָבען זיך געזעצט אויפ'ן שיף האָט ער אָנגעזאָגט זיין משרת, וואָס האָט איינגעפּאַקט די זאַכען פאַר דער רייזע, אַז ער זאָל זיי מיטגעבען בלויז גרויסע טעפּ, און אַז וואו ער זעהט

א קליינעם טעפּעל זאָל ער דאָס בעסער צוברעכען. זיין מיין איז געווען אזוי: ווען דער זוהן וועט האָבען קליינע טעפּלעך וועט ער קאָכען נאָר פאַר זיך אליין. אָבער אז ער וועט קיין קליינע טעפּלעך ניט האָבען וועט ער מוזען קאָכען אין גרויסע טעפּ, און אין א גרויסען טאָפּ קען מען קיין ביסעל ניט קאָכען. וועט ער ממילא מוזען אריינטאָהן אין טאָפּ אזוי פיעל אז עס וועט שוין קלעקען פאַר אלעמען.

נ מ ש ל

די גאַנצע וועלט ווערט געשפּייזט דורך דעם זכות פון די צדיקים. אָבער צו די צדיקים אליין האָט דער אייבער־שטער קיין עשירות ניט געגעבען. זיי ווערען געשטיצט פון אנדערע. און אזוי האָט דער אייבערשטער געזאָגט צו אהרן הכהן: „בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך," קיין חלק לאַנד וועסטו ניט קריגען צווישען אידען. עס הייסט קיין קליינעם טעפּעלע פאַר זיך וועסטו ניט האָבען. „כי אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל," איך בין דיין חלק און דיין נחלה ביי אידען. עס הייסט: א גרויסען טאָפּ וועסטו האָבען. דורך דיין זכות וועלען אידען האָבען פּרנסה און עס וועט זיין גענוג פאַר דיר און פאַר זיי.

160
אַן אוצר אין חלום

א סוחר איז געקומען אין לייפּציג איינצוקויפען סחורה. איין נאַכט, בעת ער איז געשלאָפען אין דער אכסניא, האָט זיך איהם גע'חלומ'ט אז ער האָט געפונען אַן אוצר אונטער דער פּאָדלאָגע פון דעם צימער, אין וועלכען ער איז געשלאָפען. ער האָט גענומען גראָבען און האָט געזעהן אז דאָרט געפינט

זיך אַז אונגעהייער גרויסער אוצר פון גאָלד מיט זילבער, דימענטען און בריליאַנטען, אַזוי פיעל, דאַס מען וואָלט דאַר־פען אַ סך זעק זיי אוועקצונעהמען. ער האָט בעשלאָסען: דעם גאַנצען אוצר צו נעהמען צו זיך אַהיים. אָבער נאָכדעם האָט ער זיך בערעכענט, אַז אויב דער בעל־הבית וועט זעהן ווי ער האָט איהם אויפגעריסען די פּאָדלאָגע און צוגראָבען די ערד אונטען, וועט ער איהם צוערשט אויסהאַקען די צייהן און נאָכדעם וועט דער בעל־אַכסניא אַליין זיך דערוויסען פון דעם אוצר, און ער, דער סוחר, וועט פון דעם גאָרנישט האָבען. האָט דער סוחר געזאָגט צו זיך: „איך וועל בעסער יעצט דעם אוצר ניט טשעפּען. איך וועל פאָהרען צוריק אַהיים, ברייגנען אַהער מיין ווייב און קינדער, אָבקויפען די אַכסניא, און נאָכדעם וועל איך אויסגראָבען דעם אוצר.“

האָט ער צוריק פערריכט די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע און האָט פערדעקט יעדען צייכען פון דעם אוצר. אַזוי האָט זיך איהם גע'חלומ'ט.

אין דער פריה, ווען דער סוחר האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, האָט ער אינגאַנצען פערגעסען זיין חלום. ער האָט אָבגעדאַוונט, אָבגעגעסען און איז אוועק וועגען זיינע גע־שעפטען. עטליכע טעג שפּעטער, נאָכדעם ווי ער האָט אַלעס איינגעקויפט וואָס ער האָט געדאַרפט, איז ער אוועקגעפאָהרען צוריק אַהיים.

ווען ער איז שוין געווען נאָהענט צו זיין היים, האָט ער זיך דערמאָנט אַז דעם אוצר מיט די גאָלד און זילבער, דיי־מענטען און בריליאַנטען, אָבער איין זאַך האָט ער פערגעסען: אַז דיזע זאַכען האָט ער אַלץ געזעהן בלויז אין חלום. און דאַרום האָט ער אָנגעהויבען צו גלויבען אַז ער האָט דעם אוצר געזעהן אויפ'ן וואָהר. האָט ער זיך זעהר געפרעהט, און ווען ער איז אָנגעקומען אַהיים, האָט ער אָנגעזאָגט די שמחה צו זיין פרוי און קינדער. נאָכדעם האָט ער געמאַכט אַ מאָהל־צייט פאַר זיין גאַנצע משפחה און האָט זיי אַלעמען דערצעהלט

ווי ער האט געפונען א גרויסען אוצר וואס איז ווערטה שווערע טויזענדער, מיליאנען.

דער סוחר האט זיך לאנג ניט געזאמט אין זיין שטעד־טעל. ער האט פערקויפט זיין קראם, זיין הויז, זיין מעבעל און אלע זיינע כלי בית, פשוט פאר קליינגעלד, און איז אוועק מיט זיין פאמיליע קיין לייפציג. ער איז אריינגע־פאהרען אין דער זעלבער אכסניא וואו ער האט געזעהן דעם אוצר אין חלום. ער האט געמאכט א רייד מיט דעם בעל־הבית, אויב ער וואלט איהם וועלען פערקויפען זיין הויז. דער בעל־הבית, וועלכער האט געמאכט שלעכטע געשעפטען, איז געווען ווילינג צו פערקויפען, אבער ער האט געבעטען א גוטען מקח. דער סוחר האט עס געמאכט איינס און צוויי, געגעבען וויפיעל יענער האט פערלאנגט, זיך אבגעשריבען און בעצאהלט.

אויף דער נאכט האט דער סוחר זיך גענומען צו גראבען דעם אוצר . . . ער האט אויפגעריסען די פאדלאגע, גענומען גראבען — עס זעהט זיך ניט אן קיין אוצר . . . גראבט ער טיעפער, און די ווייב מיט די קינדער שטעהען אלע מיט גראבאייזענס און העלפען איהם גראבען . . . מען האט אונ־טערגעראבען די גאנצע הויז, מען האט פערגראבען אזש אין הויף, דעם פונדאמענט האט מען אויך צוגראבען, געמאכט א תל פון דער הויז, און פון אוצר איז קיין סימן ניט געווען צו זעהן. צום סוף האט דער סוחר זיך דערמאנט אז ער האט דעם אוצר געזעהן אין חלום . . . און ער מיט זיין גאנצע הויז־געזינד האבען אויסגעבראכען אין א ביטערען געוויין, וואס זיי האבען זיך אזוי חרוב געמאכט צוליעב א פוסטען חלום . . .

נמשל

ווען א מענש האט הונדערט רענדלעך וויל ער צוויי הונדערט. אז ער האט צוויי, וויל ער פיער, און ער טראכט

זיך איין הארצען, אז ווען ער וועט שוין האבען צעהן טויזענד, וועט ער שוין מעהר ניט פערלאנגען און וועט זיך לעבען רוהיג. און אום צו קריגען די צעהן טויזענד שטעלט ער איין זיין געזונד און לעבען, ארבייט אונערמיעדליך, טאג און נאכט, עסט ניט און טרינקט ניט, און עס געהט איהם ניט איין דער שלאף פון קאפּדרעהעניש. אט אזוי שווארצט ער אב א סך יאהרען, און אז ער ווערט שוין רייך, לאזט ער זיך בויען א שעהנע הויז, מעבלירט עס אוים מיט די טייערסטע אנ־טיקען, און פּלוצלונג — גיט ער א שטארב . . . און עס לאזט זיך אויס א פּוסטער חלום פון זיין גאנצער מיה.

161

פריינדשאפט איז ניט קיין האנדעלשאפט

א קרעמער האט מקנא געווען וואס א געוויסער בעל־הבית גיט צו לייזען אין פערשיעדענע קראמען און צו איהם קומט ער קיינמאל ניט אריין. האט דער קרעמער אליין גע־טראכט פון דעם, ווי אזוי ער קען קריגען א ביסעל לייזונג פון דעם בעל־הבית. איינמאל, אז ער האט געזעהן דעם בעל־הבית פארבייגעהן, האט דער קרעמער איהם אבגעשטעלט און געזאגט: „איך מיט דיין פאטער, עליו השלום, זיינען געווען די בעסטע פריינד. מיר פלעגען לערנען צוזאמען און פער־ברייגנען צוזאמען, און דו ביזט מיט מיר אזוי ווי א פרעמדער. מיר קענען זיך גארניט. אפשר וואלסטו אריינקומען יעצט צו מיר אין קראם און מיט מיר א ווייל זיצען, שמועסען און פערברייגנען? אפשר וועלען מיר ווידער בענייען די אלטע פריינדשאפט?“

דער בעל־הבית האט איהם געטאהן די טובה און איז צו איהם אריין. נאכדעם פלעגט דער בעל־הבית קומען גאנץ

אפט צום קרעמער א ביסעל פערברייגגען די צייט און פלוי־
דערען צוזאמען פאר גאנצע שטונדען. אבער האנדלען פלעגט
דער בעל־הבית מיט אנדערע קרעמער, און ביי דעם פלעגט ער
ניט קויפען אפילו פאר א גראשען.

דער קרעמער האט אלץ געווארט און געהאפט, טאמער
וועט דער בעל־הבית איהם דאך געבען צו לייזען, און אז
ער האט איינגעזעהן אז ער האט ניט וואס צו האפען, האט
ער זיך שוין ניט געקענט איינהאלטען און האט מיט כעס
געזאגט צו איהם:

„מיין גאנצער מיין איז געווען אז דו זאלסט קומען צו
מיר און מיר געבען צו לייזען, און יעצט, אז איך האב זיך
ארומגעזעהן אז דו ביזט א שוטה און פערשטעהסט נאך אלץ
ניט מיין כוונה, בעט איך דיך אז דו זאלסט אויפהערען צו
קומען און מיר מעהר ניט נודיען מיט דיינע נארישע מעשיות.
ווילסטו דולען א קאפ, געה צו יענע קרעמער, ביי וועמען
דו קויפסט.“

נ מ ש ל

פאלשע גאסטפריינדשאפט און חניפה ברייננען גאר־
נישט ארייז.

162

די צוויי גנבים

צוויי גנבים האט מען איינמאל געכאפט צוזאמען,
גנב׳ענדיג. האט מען זיי ארעסטירט און געבראכט אין גע־
ריכט. דער ריכטער האט יעדען פון די צוויי גנבים גענומען
אויספרעגען ווער זיי זיינען און פון וואנען זיי קומען. איינער
האט געזאגט זיין נאמען איז אזוי און אזוי, און קומען קומט

ער פון יעדער און יענער שטאדט. מענשען וואס זיינען דער־
ביי געשטאנען אין געריכט האבען אויסגערופען צום ריכטער:
„מיר קענען איהם! ער איז שוין איינמאל געזעסען אין
תפיסה. זיין טאטע איז געווען א גנב, און זיין זיידע איז
אויך געווען א גנב. זיין גאנצע משפחה בעשטעהט פון גנבים."

אז דער ריכטער האט גענומען אויספרעגען דעם צווייטען
גנב, האט יענער געענטפערט: „מיין טאטע איז געווען א
רב אין דער און דער שטאדט, און מיין זיידע איז געווען
א רב אין יענער און יענער שטאדט, און ער האט געשריבען
גרויסע ספרים. איך שטאם פון לויטער רבנים און גאונים."

נאכדעם ווי דער ריכטער האט דיביידע גנבים אויס־
געהערט, האט ער דעם גנב בן גנב געגעבען א לייכטע שטראף,
אבער דעם בן הרב האט ער געגעבען זעהר א הארבע שטראף.
האט דער בן הרב אנגעהויבען צו קלאגען:

„ס'טייטש! וואו איז דער יושר? יענער איז א גנב
שבגנבים, זיין טאטע און זיין זיידע זיינען אויך געווען גנבים,
קומט ער אב מיט א לייכטער שטראף, און איך, א בן הרב,
וואס קומט ארויס פון אזא שעהנער משפחה, ווער בעשטראפט
אזוי שווער!"

„וואס וואונדערסטו זיך?" האט איהם דער ריכטער
געענטפערט. „יענער איז געבוירען געווארען ביי גנבים און
האט זיך ערצויגען צווישען גנבים, קען מען איהם ניט אזוי
שטארק בעשולדיגען וואס ער איז אויך אויסגעוואקסען א
גנב. דען פון וועמען האט ער געקענט לערנען בעסערע זאכען?
אבער דו, וואס דו ביזט א בן הרב און האסט זיך ערצויגען
ביי פיינע, ארענטליכע עלטערן, און דאך ביזטו געווארען
א גנב, קומט דיר טאקע די גרעסטע שטראף!"

נ מ ש ל

אונז, אידען, בעשטראפט דער אייבערשטער זעהר שווער
פאר אונזערע זינד, דערפאר ווייל מיר האבען געדארפט גע־

דענקען אונזער יחוס און אונזער ערציהונג וואס מיר האבען געהאט, אבער זיי, די אומות העולם, קומען אב מיט לייכטע שטראפען, ווייל זיי שטאמען ניט פון אזעלכע פיינע עלטערען, האבען ניט געהאט אזא גוטע ערציהונג, און דארום איז זייער שולד ניט אזוי גרויס.

163

אַ וועהטאָג איז אַ גוטער סימן

איינעם האט אבגענומען א האנד. אלע זאלבען און מיטלען, וואס די דאקטוירים האבען איהם פערשריבען, האבען אלץ ניט געהאלפען. די האנד איז געבליבען ווי א שטיק האלץ און דער מענש האט גארניט געפיהלט אויף דער האנד. אמאל האט זיך געטראפען דאס איינער האט איהם איין האנד א שטארקען קלאפ געטאהן, און דער מענש האט דערפיהלט א גרויסען וועהטאג. האט ער זיך זעהר דערפרעהט און אויס־גערופען: „אי, גוט! עס טוהט שוין וועה, דאנקען דעם אייבערשטען!“ האט מען איהם געפרעגט: „וואס איז די שמחה?“ האט ער געענטפערט: „וואס פערשטעהט איהר ניט? אז מיין האנד קען שוין פיהלען א וועהטאג, איז א סימן אז זי איז שוין געהיילט.“

נ מ ש ל

ווען א איד, וואס האט זיך פאר א צייט אבגעשיידט פון זיין פאלק און איז געווארען אז „עץ יבש“, אז אבגעטריי־קענטער צווייג, הויבט אן צו פיהלען דעם צער פון אנדערע אידען וואס ווערען פערפאלגט, דאן איז דאס א סימן אז עס לעבט נאך איז איהם די אידישע הארץ.